

פענוח הערות ומראי-מקומות

לקוטי שיחות מקץ חלק כ שיחה א.

פרשתינו מא נ. ויליוסף גלד שגני בנים בטורם תבוא שנת הרעב אשר ילדה-לו אסנת בת-פוטסי פרע פתן און:

רש"י ד"ה בטורם תבוא שנת הרעב. מכאן שאדם אסור לשמש מטתו בשני רעבון (תענית י"א):

(3) תוס' שם ד"ה אסור אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון. ואם תאמר הרי יוכבד נולדה בין החומות ואותו העת עת רעב היה וע"כ שימשו מטותיהן בשני רעבון ויש לומר דלכ"ע לא הוי אסור אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות ויוסף לא שימש אבל שאר בני אדם שימשו:

(4) סוטה יב עמוד א. "את בת לוי". אפ"ש בת מאה ושלשים שנה הויה וקרי לה "בת", דאמר רבי חמא ברבי חנינא: זו יוכבד, שהורתה בדרך ולידתה בין החומות, שפ"ש: "אשר ילדה אותה ללוי במצרים"

ב"ב קכ עמוד א. איני?! והא אמר רב חסדא: ניסת פחותה מבת עשרים – יולדת עד ששים, בת עשרים – יולדת עד ארבעים, בת ארבעים – שוב אינה יולדת! אלא מתוך שצדקניות הן, נעשה להן גס – כיוכבד, דכתיב: "ניגלה איש מבית לוי, ויגח את בת לוי" –

אפ"ש בת מאה ושלשים שנה, וקרא לה: "בת"? דאמר רבי חמא בר חנינא: זו יוכבד; שהורתה בדרך, ונולדה בין החומות – דכתיב: "אשר ילדה אותה ללוי במצרים" לידתה במצרים, והורתה שלא במצרים. ואמאי קרו לה "בת"? אמר רב יהודה בר זבידא: מלמד שנולדו בה סימני נערות, נתעזן הבשר, נתפשטו הקמטין, וחסר היופי למקומו.

(1) פרשתינו מא נ. ויליוסף גלד שגני בנים בטורם תבוא שנת הרעב אשר ילדה-לו אסנת בת-פוטסי פרע פתן און:

רש"י ד"ה בטורם תבוא שנת הרעב. מכאן שאדם אסור לשמש מטתו בשני רעבון (תענית י"א):

(2) תענית יא עמוד א. אמר רב יהודה אמר רב: כל המרעיב עצמו בשני רעבון, — ניצל ממיתה משונה, שפ"ש: "ברעב פדה ממות". "מרעב" מיבעי ליה, אלא הכי קאמר: בשכר שמרעיב עצמו בשני רעבון — ניצול ממיתה משונה.

אמר ריש לקיש: אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון, שפ"ש: "ויליוסף גלד שגני בנים בטורם תבוא שנת הרעב". תנא: חסוכי בנים משמשין מטותיהן בשני רעבון.

תנו רבנן: בזמן שישראל שרויין בצער ופירש אחד מהן, באין שגני מלאכי השרת שמלוין לו לאדם, ומניחין לו ידיהן על ראשו, ואומרים: פלוני זה שפירש מן הצבור אל יראה בנחמת צבור. תנא אידך: בזמן שהצבור שרוי בצער, אל יאמר אדם: אלה לביתי, ואוכל ואשתה, ושלוש עליו נפשי. ואם עושה כן — עליו הכתוב אומר: "והנה ששון ושמחה רג בקר ושחט צאן אכל בשר ושחות יין אכול ושתי כי מחר נמות", מה כתיב בתריה — "ונגלה באזני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמתינו".

שם קכג עמוד ב. "נָאֵת בְּנִמְיָן אָחִיו בֶּן אָמוֹ"!? אָמַר:
מְרַגְלִית טוֹבָה הָיְתָה בְיָדִי, וְאִתָּה מְבַקֵּשׁ לְאַבְדָּה מִמֶּנִּי;
הָקִי אָמַר רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינְא: זֶה יוֹכְבֵד – שֶׁהוֹרְתָה בְּדָרְךָ,
וְלִידְתָּה בֵּין הַחוּמוֹת; שְׁנַאָמַר: "אֲשֶׁר יִלְדָה אוֹתָה לְלוֹי
בְּמִצְרַיִם" – לִידְתָּה בְּמִצְרַיִם, וְאִין הוֹרְתָה בְּמִצְרַיִם.

פרש"י ויגש מו טו ד"ה שלשים ושלש. ובפֿרָטָן אִי
אָתָּה מוֹצֵא אֶלָּא שְׁלִשִׁים וּשְׁנַיִם, אֶלָּא זֶה יוֹכְבֵד שְׁנוֹלְדָה
בֵּין הַחוּמוֹת בְּכַנְיִסְתָּן לְעִיר, שְׁנַאָמַר אֲשֶׁר יִלְדָה אוֹתָה לְלוֹי
בְּמִצְרַיִם – לִדְתָּה בְּמִצְרַיִם וְאִין הוֹרְתָה בְּמִצְרַיִם:

(5) ויגש מה ו. כי זה שנתיים הרעב בקרב הארץ ועוד
חמש שנים אשר אין חריש וקציר, ... מהרו ועלו את אבי
ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף שמני אלקים לאדון לכל
מצרים רדה אלי אל תעמוד.

רש"י שם מז יט ד"ה ותן זרע. לזרוע האדמה ואע"פ
שאמר יוסף ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר מכיון
שבא יעקב למצרים באה ברכה לרגלו והתחילו לזרוע.

(6) רא"ם כאן. בטרם תבוא שנת הרעב מכאן שהאדם
אסור לשמש מטתו בשני רעבון. בפרק קמא דתענית.
ולכא לאקשווי מיצחק דכתיב ביה "והנה יצחק מצחק
את רבקה אשתו", ופירש רש"י: "ראהו משמש מטתו",
משום דבאותו מקום שהיה עומד בו לא היה רעב ומותר
לשמש. דטעמא מאי אסרו לשמש מטתו בימי הרעב, כדי
שלא יהא כל העולם שרוי בצער והוא במנוחה, הכא
כלהו במנוחה הוו. ומשום הכי התיר אלימלך לבניו לישא
נשים במקום שהלך שם, מפני שלא היה בו רעב. אבל
יוסף באותו מקום עצמו היה בו רעב כדכתיב "ותלה ארץ
מצרים וארץ כנען מפני הרעב" ולא נשאר להם כי אם
גויתם ואדמתם. ופירוש "ויהי רעב בכל הארצות ובכל
ארץ מצרים היה לחם" שהיה נמצא באוצרות יוסף, מה
שאין כן בשאר הארצות שלא היה נמצא בשום אוצר.
אך קשה ממה שדרשו רבותינו ז"ל בפסוק "אשר ילדה
אותה ללוי במצרים" - לידתה במצרים ואין הורתה
במצרים", איך שמש לוי את מטתו בשני הרעב, והלא
כשירדו למצרים כבר עברו שנתים משני הרעב, שנאמר
"כי זה שנתיים הרעב בקרב הארץ". ושם יש לומר, כיון
דאי אפשר לבטל מפריה ורביה אלא אם כן יש לו נקבה
בכלל בניו אליבא דכולי עלמא, כדתנן ביבמות בפרק
הבא על יבמתו, ובפרק קמא דתעניות שנינו: "חשוכי
בנים מותר כדי שלא יבטל מפריה ורביה", הותר לו ללוי
לשמש מטתו אף בשני רעבון מאחר שעדיין לא נולדה
לו בת.

גו"א כאן. מכאן שאדם אסור לשמש מטתו וכו'.
וצריך לומר כי נולדה ליוסף בת כבר, דאם לא כן אפילו
בשנת רעבון – כיון שלא קיים מצות פריה ורביה עד
שיש לו בן ובת למה נאסר לו תשמיש המטה, ולפיכך
היה לוי משמש מטתו, שהרי יוכבד נולדה בין החומות.
וכן יצחק היה משמש מטתו, דכתיב (לעיל כו, ח) "והנה
יצחק מצחק את רבקה אשתו". אך קשה דאם כן יהיו
יותר מע' נפש, לפיכך נראה הרעב דהכא – כיון שהיה
קצוב ז' שנים (פסוק ל) – לא היה רשאי לשמש מטתו,
דלא אמרינן דמותר רק בשביל שאין קצבה לרעב, ויהיה
עומד בלא בנים לעולם, אבל הכא שיש קצבה – אסור.
ועוד יש לומר דלאו לענין אסור קאמר, דודאי מותר,
אלא דמכל מקום גנאי היה לאפרים ומנשה אם נולדו
בשני רעבון על ידי דחיית אסור. ומצינו כהאי גוונא,
דאמרינן בסוף שבת (קנו). מאן דנולד בשבת – מיית
בשבתא, דמתחלל שבת על ידו, ואף על גב דלאו איהו
עבד, מכל מקום גנאי הוא לו שעל ידו מתחלל שבת, הכא
נמי גנאי היה להם שיהיו נולדים על ידי דחיית אסור,
דהיינו תשמיש בשני רעב:

(7) תולדות כו ח. נִהְיִי כִּי אָרְכוּ-לָו שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֶף
אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַסְּלֹון וַיֵּרָא וְהָגָה יִצְחָק
מִצְחָק אֵת רַבְּקָה אִשְׁתּוֹ:

(8) רש"י ד"ה וישקף אבימלך וגומר. רָאָהוּ מְשַׁמֵּשׂ
מִטָּתוֹ:

בראשית רבה עה"פ. נִהְיִי כִּי אָרְכוּ לוֹ שָׁם הַיָּמִים
(בראשית כו, ח), אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן חֲלוּם קָשָׁה וּנְבוּאָה קָשָׁה,
אֲבָל שׁוֹטֵה אֲרִיכוֹת יָמִים מְבֻטָּלֵת. נְבוּאָה קָשָׁה מִנּוּן, שְׁפָדָה
הָיָה יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לְנָבִיא (יחזקאל יב, כב): אָרְכוּ הַיָּמִים
וְאָבֵד כָּל חַזוֹן. אֲבָל שׁוֹטֵה אֲרִיכוֹת יָמִים מְבֻטָּלֵת, מִיִּצְחָק,
דְּקָתִיב: נִהְיִי כִּי אָרְכוּ לוֹ שָׁם הַיָּמִים, מִזְדֵּ וְהָגָה יִצְחָק
מִצְחָק, רַבִּי חֲמָא בַר אָבָא אָמַר בְּשִׁבְלִי שֶׁהָעֵלּוּ לָךְ יָמִים
רַבִּים הָיִיתָ עוֹשֶׂה אֵת הַדְּבָר הַזֶּה, לֹא כֹּף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
הַמְשַׁמֵּשׂ מִטָּתוֹ בַּיּוֹם הַרִּי זֶה מְגַנְהוּ, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אִין
תְּשַׁמֵּשׂ הַמְטָה אֶלָּא בְּלִילָה, שְׁנַאָמַר (אסתר ב, יד): בְּעֶרְבֵי
הַיָּמִים בָּאָה וּבִפְקֹרָהּ הָיָה שִׁבְיָהּ. אִיבֵי מְקַלְלֵי יוֹם לִידְתוֹ וְלִיל
עִבּוּרוֹ, הִדָּא הוּא דְּקָתִיב (איוב ג, א): יֹאבֵד יוֹם אֲנִלְדָּה בּוֹ
וְהִלְלִיָּה אָמַר וְגו'. אָמַר רַבִּי מְרִינוֹס בַּר הוֹשַׁעְיָה אָמַר
אִיבֵי הַלְנוּאֵי הָיְתָה אִמִּי נִדְהָ בְּשַׁעֲהָ שֶׁבָּא לְהַנְדַקֵּק לָהּ,
שְׁתָּאמַר לוֹ (איוב ג, ג): הֲרָה גְבָר, אִין עֲכָשְׁיוּ עַת הָרִיוֹן
מְגַבָּר. יְרַמְיָה מְקַלְלֵי יוֹם לִידְתוֹ נְיוֹם עִבּוּרוֹ, שְׁנַאָמַר
(ירמיה כ, יד): אָרוּר הַיּוֹם אֲשֶׁר יִלְדֶתְיָ בּוֹ, זֶה יוֹם לִידְתָּהּ.

(ירמיה כ, יד): יום אֲשֶׁר יִלְדַּתְנִי אִמִּי, זֶה יוֹם הַעֲבוּר. אֲפֹשֶׁר חִלַּקְתִּהוּ אֶדְם צְדִיק וְהָיָה מְשַׁמֵּשׁ מִטְּתוֹ בַּיּוֹם, אֲלֵא לְפִי שְׁקִימָה אֵינְכֶל הוֹרְגֶת הַגְּבִיּאִים, בָּא וְשַׁמֵּשׁ מִטְּתוֹ בַּיּוֹם, וּבָרַח.

9) תולדות כו א. וַיְהִי רַעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָּל הָרְעֵב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בְיַמֵּי אַבְרָהָם בְּגֵלְוָה יִצְחָק אֶל-אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ-פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה:

10) מהרש"א חידושי אגדות שם תוס' בד"ה אסור לאדם כו' לנהוג עצמו בחסידות ויוסף לא כו' עכ"ל ובהכי יתיישב דהא יוסף חשוכי בנים הוה שלא קיים עדיין פריה ורביה אלא ממדת חסידות עשה כן וגמר כן לכל הפחות במדת חסידות לאינן חשוכי בנים ועי"ל דיוסף עדיין לא היה מצווה על פריה ורביה קודם מתן תורה ודו"ק:

מהרש"א חידושי הלכות שם. בשני רעבון כו'. וכתבו התוס' וא"ת והרי יוכבד שנולדה בין החומות כו'. ע"ש ועיין תירוץ בזה בר"ן וברא"ה ובב"י טור א"ח סימן תקע"ד דחה דבריהם ע"ש והוא תירץ ונראה שקודם מתן תורה לא היה מתסר לשמש בשני רעבון והא דמייתי מיוסף אסמכתא בעלמא הוא כו' ע"ש באורך וקשה לתירוץו כיון שהוא אסור לאחר מתן תורה ואפי' מדרבנן ודאי דהיה לוי מקיים איסורו כמ"ש שהאבות קיימו אפילו עירובי תבשילין אבל הנכון כשיטת התוס' וכדברי הרא"ם שמן הדין היה יוסף מותר לשמש כיון שחשך בנים היה שלא היה לו בת אלא שממדת חסידות עשה יוסף כמ"ש התוס' אבל לוי לא נהג מדת חסידות זה כיון שהיה חשך בנים שלא היה לו בת ואנן גמרינן איסורא מיוסף למי שאינו חשך בנים וקיים כבר פ"ו דלולי שהיה איסורא למי שקיים פ"ו לא היה יוסף עושה מדת חסידות כיון שלא קיים פ"ו ומדברי הירושלמי שכתב הב"י שם דבליל טבילה מותר לשמש אפילו בשני רעבון יש לתרץ ג"כ לפי שיטת התוס' דאשת לוי נתעברה בליל טבילה ויוסף ממדת חסידות היה פורש גם בליל טבילה ואנן גמרינן איסורא מיוסף דאי לאו איסור גמור בלא ליל טבילה לא היה מחמיר על עצמו בליל טבילה לבטל מצות עונה. ובפענח רזי תירץ בשם הרא"ם דבשביל יוסף שהיה יחיד לא אסרו עצמם מלשמש וכה"ג כח החזקוני ע"ש. וכתב הרא"ם עוד בזה וליכא לאקשווי מיצחק דכתיב ויהי יצחק מצחק גו' משום דבאותו מקום שהיה עומד שם לא היה רעב כו' ומשום הכי התיר אלימלך לבניו לישא נשים במקום שהלך לשם כו' עיין

שם והנראה דאין מקום לקושייתו מיצחק שהיה זה אחר שנפסק הרעב כדמוכחי קראי דכתיב ויהי כי ארכו לו שם הימים גו' וירא והנה יצחק מצחק ומבני אלימלך לא קשה הא כבר ראינו בהם שלא חשו לאיסור זה שהרי הה פירשו עצמם מן הצבור והלכו מארץ ישראל לחוץ לארץ מקום שובע וחזי מה עלתה בהן כדאמרינן פרק הספינה שלכך נענשו מפני שהלכו מא"י לחו"ל ברעב ופרשו עצמם מן הצבור:

חשק שלמה. נ"ב עיין תוס' על החומש בפרשת מקץ שכ' שיש מתרצים שלוי היה סובר כבית הלל דאינו מקיים פו"ר רק בזכר ונקבה וחשוכי בנים מותרים לשמש אבל יוסף היה סובר כבית שמאי.

ר"ן. אסור לאדם שישמש מטתו בשני רעבון. ואע"ג דאמרינן בפרק יש נוהלין גבי יוכבד שהורתה בדרך ולידתה בין החומות ואכתי הי' רעב דכתיב כי זה שנתיים וגו' ועוד חמש שנים היינו טעמא משום דאיסור תשמיש בשני רעבון אינו אלא משום שישראל שרויין בצער ויורדי מצרים יודעין היו בעצמן שהן שבעים ויוסף נמי יודעין היו בו שהוא שרוי בריוח אבל יוסף הי' סבור שהן שרויין בצער ולפיכך לא שימש.

משכיל לדוד לרש"י כאן. בטרם וכו' מכאן וכו' ואע"ג דלעיל ביצחק מצינו שהיה משמש כדכתיב והנה יצחק מצחק וכו' ועוד שאמר רז"ל בפ' אשר ילדה אותה ללוי זו יוכבד וכולי ואיך שימש לוי מטתו בשני הרעב ומסיק הרא"ם דההיא דחשוכי בנים מותר דלוי נמי כיון שלא היתה לו בת נמצא שלא קיים פו"ר לגמרי והו"ל כחשוכי בנים ע"כ אך ק' דא"כ גם יוסף היה מותר לו שגם לו לא היתה בת. ובש"ח ראיתי בשם מהר"ן דאין איסור אלא משום צערא דישאל והם היה להם תבואה אבל יוסף היה סבור שאביו ואחיו בצער לכן לא שימש ע"כ ואהא נמי ק"ל דס"ס גם לוי הו"ל לנהוג איסור בשביל יוסף דלפי דעתם גם הוא הוה בצער שהרי הוא יודע שמכרוהו לעבד ושהלך למצרים שוב ראיתי בא"ח סי' תקע"ד להרמג"ד שהביא דברי הרא"ם הנ"ל ושהב"י הק' עליו כדמקשי' והוא ז"ל תירץ מדידיה דקודם מ"ת היה הכל מותר רק נצטוו ז' מצות אלא דיוסף נהג מדת חסידות בנפשיה ויצחק ולוי לא נהגו כן וכתב הטעם דצ"ל דהיתר דחשוכי בנים אין בו משום חסידות לבטלו כיון שיש בקיומו מצוה גדולה וע"ש וע"ז נמי קשיא לי דא"כ הדרא קו' ליוסף למה נהג חסידות כזה שאין בו משום חסידות כמ"ש הרב ותו דעיקרא דמלתא אחר המחילה הראויה

לא נהירא לע"ד שהרי מצינו במבול שנאסר בתשמיש המטה לפי שהעולם שרוי בצער כמ"ש רש"י שם ול"ק דהא לא נצטוו אלא ז' מצות דאדרבא ל' מצוות נצטוו כדאי בחולין אלא שהם כלולים באותן ז' כדאי בחולין פג"ה (ועיין בס' ע"מ מאמר ח"ד ח"ג פכ"א) ומצוה זו היא א' מפרטי פו"ר דודאי נצטוו עליה והיא א' מן האמורות שהיא תחת סוג ג"ע והנלע"ד לתרץ לזה דלוי שימש פעם אחת בשעת צאתו לדרך כשהלך פעם ראשונה למצרים ומאותה ביאה נתעברה אשתו מיוכבד דהא קי"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעת צאתו לדרך והא דמי למאי דקי"ל אתי עשה ודחי לא תעשה וכ"ש לפי מה שמבואר בש"ע סי' הנ"ל דבליל טבילה נמי שרי בשנת רעבון א"כ ודאי דיציאה לדרך לא גרע מינה ואף שהמ"א שם חולק על דין זה מכל מקום מרן שם פסק הכי ובזה הכל הולך על נכון דלוי שימש מטעם האמור וכן יצחק ליל טבילה וסברי כדעת הש"ע ויוסף סבר כדעת המג"א ושוב ראיתי להרב הנח"י שהאריך בזה עיין שם ואני הנלע"ד כתבתי קודם רואי דברי הרב:

צידיה לדרך. רש"י ד"ה בטרם תבוא שנת הרעב. מכאן שאדם אסור לשמש מטתו בשני רעבון. הקשו התוספות בפ"ק דתענית (דף יא. ד"ה אסור) ממה שדרשו רז"ל (סוטה יב.) בפסוק (במדבר כו, נט) אשר ילדה אותה ללוי במצרים, לידתה במצרים ואין הורתה במצרים, איך שימש לוי את מטתו בשני הרעב והלא כשירדו למצרים כבר עבדו שנתיים משני הרעב, שנאמר (לקמן מה, ו) כי זה שנתיים הרעב בקרב הארץ, ותירצו ולכ"ע לא הוי אסור אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות ויוסף לא שימש, אבל שאר בני אדם שימשו, ע"כ. וקשה לי טובא על דבריהם חדא מדקאמר בגמרא (תענית ס) אסור לאדם לשמש וכו' סחם, משמע אסור מן הדין ולא ממדת חסידות בלבד. וכן כל הפוסקים סתמו וכתבו לאסור ולא אישתמיט חד מינייהו לומר שהוא ממדת חסידות בלבד. ושמא יש לומר דמה שכתבו התוספות דלכו"ע לא הוי אסור אלא וכו', ר"ל בזה הסגנון שהיה יוסף חסוך בנים קודם שנולדו לו אפרים ומנשה, לכולי עלמא לא הוה אסור אלא למי שרוצה וכו' ויוסף לא שימש אע"ג שהיה חסוך בנים לפי שרצה לנהוג עצמו בחסידות, אבל שאר בני אדם שמשו כאשר היו חסוכי בנים. והא דקאמר בגמרא מכאן שאסור לאדם לשמש וכו', ר"ל כיון שהיה יוסף חסוך בנים קודם שנולדו לו אפרים ומנשה ואפילו הכי מדקאמר הפסוק בטרם תבוא שנת הרעב, דמשמע הא אלו היו באין שנת הרעב לא היו גולדין אפילו אפרים ומנשה בתוך שנת הרעב מפני שרצה לנהוג עצמו

בחסידות, מכאן שאסור מן הדין לאדם שאינו חסוך בנים לשמש מטתו וכו'. אבל אכתי קשה אטו לוי לא רצה לנהוג עצמו בחסידות הלא לא היה חסיד יותר ממנו והר"ן תירץ דאסור תשמיש המטה בשני רעבון אינו אלא משום שישראל והרא"ם שרויין בצער ויורדי מצרים היו יודעים בעצמם שהם שבעים ויוסף נמי היו יודעים בו שהוא שרוי בריות, אבל יוסף היה סבור ורביה אלן שהן שרויין בצער ולפיכך לא שימש, עכ"ל. ובפרק קב ואני שמעתי ולא אבין מה שכתב ויוסף בנים מחותן נמי היו יודעים בו שהוא שור בריות, הותר לו ה איך אפשר לומר שהיו יודעים כן לומר תשעה חדשים או שבעה קודם ירידתם למצרים, מי שהרי מפשטי הכתובים נראה שלא ידעו ממנו ע אמ חי אם מת עד שנתודע להם שאמר אני יוסף וגר, ותכף ירדו למצרים ואז נולדה יוכבד ונמצא ששימש לוי תשעה חדשים או שבעה קודם לכן, וכן אמרו בהדיא בב"ר (צא, א. עה"פ איוב יב, יד) וז"ל, יסגור על איש ולא יפתח, אלו עשרת השבטים שהיו נכנסין ויוצאין למצרים ולא היו יודעים שיוסף קיים וכו'. ועוד קשה מה הוצרך ר"ן לכנוס במבוי זו כלל לומר ויוסף נמי היו יודעין בו שהוא שרוי בריוח, הלא אפילו אם לא היו יודעים בו שהוא שרוי בריוח לא היה להם שום חשש איסור לשמש המטה בשביל צרת יוסף, וכי תעלה על דעתך שיהיה אסור לכל לשמש מטתו בשביל צרת יחיד יהיה מי שיהיה, ואין לחלק בזה בין אחים לשאר בני אדם ואבל יוכיח שאסור לו לשמש מטתו ואפילו הכי מותר לאחיו לשמש המטה והוא הדין כל כיוצא בזה. שוב מצאתי בחזקוני שכתב בהדיא כדכרי ממש ושמתני שכוונתי לדעת הגדולים וז"ל בטרם תבוא שנת הרעב, פרש"י שאסור לשמש מטתו בשנת רעבון. וא"ת הרי לוי שמש מטתו בשנת הרעבון שאמרו חז"ל (סוטה יב.) זו יוכבד שנולדה בין החומות, אלא יש לומר דיוסף היה לו לפרוש מתשמיש המטה לפי (שבניו) (שאביו) ואחיו שרויין בצער, אבל לוי שהיה יודע שאין מחסור לאביו לא היה לו לפרוש ואם בשביל יוסף לא אסרו הדבר בשביל יחיד, עכ"ל. והרא"ם ז"ל הקשה גם כן קושיית התוספות דלעיל ותירץ וז"ל, ושמא יש לומר כיון שאי אפשר לבטל מפריה ורביה אלא אם כן יש לו נקבה בכלל בניו, ובפרק קמא דתענית (דף יא.) שנינו חסוכי בנים מותר כדי שלא לבטל מפריה ורביה, הותר לו ללוי לשמש מטתו אף בשני רעבון מאחר שעדיין לא נולדה לו בת, ע"כ. וכחב עליו בית יוסף בטור או"ח בסימן תקע"ד וז"ל, וקשה לי דאם כן גם יוסף היה מותר לשמש מטתו שלא היה לו בת, דאם כן היה מונה אותה

הכתוב בשבעים נפש, עכ"ל. ואני אומר שאין זה קושיא דיש לומר דמתה בת של יוסף קודם שבא יעקב למצרים אבל עכשיו עדיין היתה חיה. אבל לכל התירושים הנ"ל אכתי קשה קושיא חזקה שהקשה מורי הגאון מהר"ם יפה ז"ל בפשט הגמרא גופה, היכי דייק ליה מיתורא דבטרם תבוא שנת הרעב, דאחר שבא שנת הרעב אסור לשמש דמשמע דהכי פירושו בטרם תבוא שנת הרעב נולדו לו אפרים ומנשה, הא אלו היו באין שנת הרעב לא היו נולדין אפילו אפרים ומנשה בתוך שני הרעב מפני שהיה אסור לשמש מטתו, וקשה והרי לא מצינו ליוסף בנים אחרים אם כן לא היה אסור לשמש מטתו אפילו בתוך שני הרעב כיון שהיה יוסף חסוך בנים קודם שנולדו לו שני בנים ואם כן היכי מייתי מיניה. והכא אין לומר שהיו לו בנים ומתו, שאם היו לו בנים היתה התורה מספרת מהם אף על פי שמתו, כמו שסיפרה מעשה דער ואונן אף על פי שלא ירדו למצרים. ועוד על פי המדרש (סוטה לו): שדרשו על פסוק (לקמן מט, כד) ויפוזו זרועי ידיו, שיצא לו זרעו מ' אצבעותיו ולא נשארו אלא שנים כי היה ראוי להוליד י"ב בנים כמו יעקב אביו, אי אפשר לומר שהיו לו בנים יותר מאלו השנים. ומכח קושיא חזקה זו כחב מורי מהר"ר מרדכי יפה ז"ל וז"ל, לכן נראה לי שאין כוונת הפסוק לומר בטרם תבוא שנת רעב נולדו, אבל אם היה בא שנת הרעב לא נולדו בתוך שני הרעב מפני שהיה אסור לשמש מטתו, דודאי אף אם לא נולדו קודם שני הרעב היו נולדים בתוך שני הרעב, מפני שלא היה אסור לו לשמש מטתו שהרי היה חסוך בנים, אלא הכי פירושא דקרא בטרם תבוא שנת הרעב ילדה לו אסנת ואחר בא שנת הרעב לא ילדה לו מפני שפירש ממנה ברעב. חזוהו שאמר הכתוב מיד, אשר ילדה לו אסנת וגר, דאם לא כן אשר ילדה לו אסנת למה לי, ממי יוליד אם לא מאשתו וכתיב למעלה שאסנת היתה אשתו אשר נתן לו. פרעה ולא מצינו שהיתה לו אשה אחרת, אלא ודאי בא לומר שאחר כך לא ילדה לו מפני שפירש ממנה משום שאסור לשמש מטתו בשני הרעב. ואי קשיא למה פירש ממנה שהרי עדיין לא היה לו בת, יש לומר שבאותו פעם היתה לו ומתה. אי נמי יודע היה יוסף שלא יהיו לו עוד בנים יותר לא בן ולא בת, שגם הוא ידע שהיה ראוי להוליד י"ב בנים כאביו וכשם שאביו לא היה לו בת רק י"ב בנים וכו' ואע"פ שאביו היתה לו דינה, לא נולדה דינה אלא על ידי תפלת לאה בעבו בעבור רחל ולולא זה לא נולדה דינה. ולפי שידע שידע שיצא לו זר של עשר בנים מעשר אצבע אצבעותיו כמעשה אשת פוטיפר ועכשיו היו לו עוד שני בנים ידע

שלא יהיו לו יותר ולכך פירש מאשתו בשנת רעבון, עכ"ל. וקשה לי הלא דבריו סותרים זה את זה, כי הוא כתב ואחר בא שנת הרעב לא ילדה לו מפני שפירש ממנה ברעב וכו', דמשמע מדבריו הא אם לא היה פירש ממנה ברעב ילדה לו עוד בנים. ואחר כך כתב יודע היה יוסף שלא יהיו לו עוד בנים יותר לא בן ולא בח וכו', אם כן גם אם לא היה פורש ממנה ברעב לא היתה יולדת לו עוד בנים. ולא עוד אלא שמורי ז"ל גופיה לא פירש כן הפשט בהבנת הגמרא כוונת הפסוק בטרם תבוא שנת הרעב וכו' בספרו לבוש החור בסימן תקע"ד סעיף ד' שהרי כתב ז"ל, אלא הכי קאמר קרא בטרם תבוא שנת הרעב נולדו, אבל בשנת הרעב לא היו נולדים שאסור בתשמיש המטה, עכ"ל. מדקאמר אבל בשנת הרעב לא היו נולדים, משמע שר"ל אפילו אפרים ומנשה ומה שכתב ועוד על פי הדרש שדרשו על פסוק ויפוזו זרועי ידיו, שיצא לו זרעו מ' אצבעותיו וכו' אי אפשר לומר שהיה לו בנים יותר מאלו השנים. לפום רהיטא נראה לי לדקדק אפכא שהיו לו בנים יותר מאלו השנים, מדקאמר המדרש ראוי היה יוסף לצאת ממנו י"ב שבטיס כדרך שיצאו מיעקב אביו שנאמר (לעיל לו, ב) אלה תולדות יעקב יוסף אלא שיצאת ממנו ש"ז מבין צפרניו וכו', מדקאמר כדרך שיצאו מיעקב משמע שהיו שבטים בפני עצמם, אם כן משמע שלא הוגרע כוחו רק שלא יצאו ממנו כדרך שיצאו מיעקב דהיינו שהיו שבטים בפני עצמם אבל בנים מיהא יצאו ממנו רק שהם נטפלים לאחיהם. וכן כתב בהדיא ר"מ אלשיך ז"ל לקמן בפרשת ויחי (מח, א). וגם הרמב"ן ז"ל כתב לקמן בפרשת ויחי (שם, טו) מה שאמר כאן הפסוק וליוסף יולד שני בנים טרם תבוא שנת הרעב, כי אחרי הרעב נולדו לו עוד בנים אחרים והכתוב לא יזכיר אותם כי אין בהם צורך ונתן טעם לדבריו כי הנביא אמר (שם, ה) ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו, ודבריו לא יהיו לריק, אבל הוליד אחר כך בנים כדעת אונקלוס שאמר ובנין דתוליד בתריהון וכו'. אכן מפי גמרא ערוכה ברור מללו בסוטה פרק אלו נאמרים (דף לו): משמע בהדיא כמו שכתב מורי ז"ל שלא היו לו בנים יותר מאלו השנים, מדסיים שם, ואעפ"כ יצאו מבנימין אחיו, וכולן נקראו על שמו של יוסף, שנאמר (לקמן מו, כא) ובני בנימין כלע ובכר וכו', ופירש רש"י (שם בד"ה) ואף על פי כן יצאו מבנימין אחיו, אותן עשרה שפיחתו מיוסף בעשר אצבעותיו, עכ"ל. הרי כתב בהדיא אותם עשרה שפיחתו מיוסף וכו', ומכאן הוכחש הפירוש של ר"מ אלשיך ז"ל הנ"ל. וי"מ דיוסף היה לו לפרוש מתשמיש המטה בשנת

הרעב אף על פי שהיה חסוך בנים כיון שהוא היה משביר לכל הארץ וראה לפניו כל יום צער הרבים. ולא נהירא לי דאם כן קשה היכי מייתי הגמרא מיניה ראייה שאסור לכל אדם לשמש מטתו אם אינו חסוך בנים, דלמא דוקא יוסף היה אסור לשמש מטתו מטעם שנתבאר, ועוד קשה דלא מסתבר לומר שיבטל יוסף ולא שום אדם בעולם מפריה ורביה אפילו אם אינו חסוך בנים בשביל גוים שיש להם רעב אם לא בשביל ישראל דוקא וכמו שכתב בהדיא הר"ן שהבאתי לעיל, ולכן אין ריח וטעם בטעם הזה של יש מפרשים הנ"ל. ובית יוסף בסימן תקע"ד כתב תירוץ אחר לקושית התוספות דלעיל (תענית יא.) וז"ל, ולי נראה שקודם מתן תורה לא היה מחסר לשמש בשני רעבון, והא דמייתי מן וליוסף יולד שני בנים וכו', אסמכתא בעלמא היא ללמד דאחר שבא שנת הרעב אסור לשמש אחר שנתנה התורה, עכ"ל. וכל זה איננו שוה לי דזיל בתר טעמא, דטעמא מאי אסרו לשמש מטתו בימי הרעב כדי שלא יהא כל העולם שרוי בצער והוא במנוחה, אם כן אין שייך לחלק בזה בין קודם מתן תורה לאחר מתן תורה, הלכך מחזורתא בעיני כדכתב החזקוני והרא"ם ז"ל שהבאתי לעיל, כן נראה לי כך כתבתי במהדורה קמא ועכשיו במהדורה בתרא בא לידי ספר אמרי שפר ומצאתי שהביא גם הוא כל הנ"ל וסיים וכתב על דברי הבית יוסף הנ"ל וז"ל, ואני תמה על דבריו כי ממה שכתב ולי נראה שקודם מתן תורה לא היה מחסר לשמש וכו', נראה שבא לחדש תירוץ זה מעצמו נוסף על מה שתירצו בזה התוספות והר"ן והרא"ם ז"ל שהזכיר בדבריו קודם לכן, ואין אני רואה בדבריו שום חידוש שהרי על כרחינו לומר שגם התוספות נתכוונו לומר שקודם מתן תורה לא היה מיתסר לשמש בשני רעבון וכו', דאם לא כן יש להקשות על מה שכתבו דלכ"ע לא הוי אסור אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות ושאר בני אדם שמשו, ובגמרא קא פסיק ותני בהדיא אמר ריש לקיש אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון וכו', דמשמע שהוא איסור גמור אף לסתם בני אדם שאינם רוצה לנהוג עצמו בחסידות וכמו שסתמו וכתבו כל הפוסקים, אסור לשמש בשני רעבון ולא חילקו בין חסיד לשאר בני אדם. וכי האי גוונא פריך תלמודא (בפ"ק דב"ק) (חולין קל:), תנא תני ישלם ואת אמרת מדת חסידות שנו כאן. אלא על כרחינו לומר שזה שכתבו דלכולי עלמא לא הוי אסור אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות וכו', היינו דוקא קודם מתן תורה דאז לא הוי אסור אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות ויוסף שהיה צדיק גמור וחסיד לא שימש אבל שאר בני אדם

שמשו. והא דאמר אמר ריש לקיש אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון ומייתי מוליוסף יולד שני בנים וכו' אסמכתא בעלמא הוא ומייתורא דבטרם תבא שנת הרעב דייק לה, דאחר שבא שנת הרעב אסור לשמש אחר שנתנה תורה וכמו שכתב הרב ז"ל. וכן דייק בהדיא לישנא דתוספות דאם לא כן היה להם לכתוב דלכולי עלמא לא אסור וכו' ושאר בני אדם מותר לשמש לשון הוה, ומדכתבו לא הוה אסור וכו', ושאר בני אדם שמשו לשון עבר, משמע שלא כתבו כך אלא דוקא להם שהיו קודם מתן תורה:

בראשית רבה פרק לא יב. אַתָּה וּבְנֵיךָ, רַבִּי יְהוֹדָה בַּר סִימּוֹן וְרַבִּי חֲנִינִי בְּשֵׁם רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַבִּי יִצְחָק אָמַר נָח בְּשִׁנְיָנָא לְמַתְּבָה נְאַסְרָא לֹא פְרִיָּה וּרְבִיָּה, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: וּבָאֵת אֶל הַמַּבְּרָה אֶתָּה וּבְנֵיךָ לְעֶצְמָךָ, וְאִשְׁתַּף וּגְנָשִׁי בְנֵיךָ לְעֶצְמִן, פִּינּוֹן שְׂפִיָּצָא הַתִּיר לֹא, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (בראשית ה, טו): צֵא מִן הַמַּבְּרָה אֶתָּה וּבְנֵיךָ וּגְנָשִׁי בְנֵיךָ אָמַר רַבִּי אֲבֹן פְּתִיב (איוב ל, ב): בְּחֶסֶד וּבְכֶפֶן גִּלְמוּד, אִם רָאִיתָ חֶסֶד וְכֶפֶן פֶּאֶלְעוּלָם, וְכֶפֶן פֶּאֶלְעוּלָם, גִּלְמוּד, הֲגַי רֹאֶה אֶת אִשְׁתְּךָ פֶּאֶלְעוּלָם הִיא גִלְמוּדָה, שְׁפֹן בְּכַרְפֵי הַיָּם קוֹרִין לְגַדְהָ גִלְמוּדָה. אָמַר רַבִּי הוֹנָא פְּתִיב (בראשית מא, נ): וּלְיוֹסֵף יֵלֵד שְׁנֵי בָנִים בְּטָרְם תְּבֹא שְׁנַת הָרָעֵב.

יפה תואר. וליוסף יולד וגו'. אע"ג דאין למדין דין מקודם מ"ת. אך יליף דרך סברא שראוי לאדם להצטער עם הצבור. ומה שמצינו בלוי ששמש מטתו בשני רעבון כי יוכבד נולדה בין החומות כשבאו למצרים ועדיין היו שתי שנים שנות רעב כבר הקשו כן המפרשים ותירצו לפי דעתם. אבל אין צורך לכל דבריהם דאפילו האיסורים המפורשים בתורה לא נתחייבו בהם קודם מ"ת וכמו שלקח יעקב שתי אחיות:

עץ יוסף. נאסר לו כו' כדאיתא בתנחומא סדר זו שלא יהא הקב"ה עוסק בחורבן עולם והוא בונה ועוד מפני שהעולם שרוי בצער. ובפרט צער המיתה. ולכן אף שבני נח היו חשוכי בנים מ"מ היו אסורים (יפ"ת):

מתנת כהונה. בטרם תבא כו'. לומר שאלו בשנות הרעב לא היו ראויין להוליד מפני שנאסר בתשמיש המטה [ובירושלמי סוף מס' תענית מתיר לחשוכי בנים ובלבד ביום שטבלה]:

בית יוסף או"ח סי' תקע"ד. מצוה להרעיב אדם עצמו בשנת רעבון וכו' עד סוף הסימן בפ"ק דתענית (יא.) והא דאמרינן שאסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון מייתי

שלא היה לו בת דא"כ היה מונה אותה הכתוב בע' נפש עכ"ל. ואומ' אני דלפי תי' הרא"ם יפה הקשה ב"י אבל בעיקרא דמילתא נ"ל דלאו בקיום פ"ו תליא מלתא דהא אמרו לישנא דחשוכי בנים דמשמע דאין לו בנים לגמרי דאל"כ הל"ל ומי שלא קיים פ"ו מותר אלא ודאי דלא התירו אלא למי שחשוך לגמרי שהולך ערירי וזה צער גדול ודברי התו' עיקר ונרא' לתרצם דודאי קודם מ"ת היה מותר הכל חוץ מז' מצו' ב"נ אלא דיוסף נהג מדת חסידות מסברא דנפשיה אלא שנו שרואין שהכתוב זכר מדה זו בתורה שלנו ש"מ דקבעו לדבר זה חובה שנלמוד מיוסף מ"ת ואילך ממילא הוה דבר זה נתחדש ממ"ת ואילך כמו שאר מצו' ובזה מתורץ גם מ"ש המזרחי מיצחק ששימש מטתו בשני רעבון כדפירש"י על מצחק את רבקה אשתו ודחק לתרץ דשאני התם דבאותו מקו' שעמד בו לא היה רעב ומ"ה התי' אלימלך לבניו לישא נשים במקום שהיו שם כו' ולא דק הרב בזה דמ"ש במקום שהיה יצחק לא הי' רעב זה אינו דהא כתי' ויזרע יצחק בשנ' ההיא ופירש"י שהיה שנה קשה ש"מ שגם באותו גבול היה קשה ומ"ש מאלימלך הוא תמו' מאוד דודאי אפי' בארץ הרעב עצמו מות' ליש' אשה דהא אפי' כבר נשוי מותר לשמש לחשוכי בנים ק"ו לישא אשה מי שאין לו אשה ולפי מ"ש לק"מ מיצחק דהאיסור' הזה לא נתחדש אלא ממ"ת ואילך והב"י כתב ג"כ דקודם מ"ת היה מותר והא דמייטי מיוסף אסמכתא בעלמא היא והוכיח זה דמאי ראייה מיוסף והלא חשוך בנים היה אלא ודאי אסמכתא בעלמא היא ולדידי מתישב הכל בס"ד וצ"ל דהיתר דחשוכי בנים אין בו משום חסידו' לבטלו כיון שיש בקיומו מצוה גדולה:

חכמת שלמה. יש לישב קושית התוס' למה לוי שימש מטתו די"ל דיוסף שיער דלפי דרך הטבע לא הי' התבואה מספיק לכל העולם בפרט לשבע שני הרעב רק דבאמת נשתלח ברכה בידי אבל יוסף בצדקתו לא בטח שישולח ברכה בידי וא"כ לא יהי' כלל תבואה בעולם לכך פירש אבל יעקב ובניו ראו כי יש שבר במצרים וסברי דהי' שם תבואה מספקת לכל העולם בדרך הטבע אף דהוי ביוקר לכך שימש לוי מטתו ואתי שפיר ודו"ק. וי"ל עוד דיוסף ידע דיהי' די מכל מקום זה הוי דרך נס דהרי כל התבואה נרקב רק שלו נשאר והרי אסור ליהנות ממעשה נסים רק דלאכילה כיון דהוי פיקוח נפש לא עריף איסור זה מכל איסורי התורה שכולם נדחין מפני פיקוח נפש אבל תשמיש דאינו מעשה נסים ואינו פיקוח נפש ואס' ישמש יהי' נהנה ממעשה נסים לכן פירש יוסף מתשמיש אבל

לה בגמ' מדכתיב וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וכתבו התוס' וא"ת הרי יוכבד נולדה בין החומות ואותו העת עת רעב היה וע"כ שמשו מטותיהן בשני רעבון וי"ל דלכ"ע לא הוי אסור אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות ויוסף לא שמש אבל שאר ב"א שמשו ומה"ר אליה מזרחי ז"ל כ' בפרש' ויהי מקץ דשמא י"ל דכיון דא"א לבטל מפריה ורביה אא"כ יש לו נקיבה בכלל בניו כל זמן שלא נולדה ללוי בת חשוך בנים מיקרי והותר לשמש וק"ל דא"כ גם יוסף היה מותר לשמש שלא היה לו בת דא"כ היה מונה אותה הכתוב בשבעים נפש. והר"ן תירץ דאיסור תשמיש המטה בשני רעבון אינו אלא משום שישאל שריוין בצער ויורדי מצרים יודעים היו בעצמם שהם שבעים ויוסף נמי יודעים היו בו שהוא בריוח אבל יוסף היה סבור שהן שריויים בצער ולפיכך לא שמש עכ"ל והא דקאמר הר"ן שהיו יודעים ביוסף שהוא שרוי בריוח איני יודע מהיכן ידע שהיו יודעים כן ט' חדשים או ז' קודם ירידתם למצרים שמפשטי הכתובים נראה שלא ידעו ממנו אם חי אם מת עד שנתודע להם ותיכף ירדו למצרים ואז נולדה יוכבד ונמצא שמש לוי ט' חדשים או ז' קודם לכן. ול"נ שקודם מתן תורה לא הוה מתסר לשמש בשני רעבון והא דמייטי מוליוסף יולד שני בנים וגו' אסמכתא בעלמא הוא ומייתורא דבטרם תבא שנת הרעב דייק ליה דאחר שבא שנת הרעב אסור לשמש אחר שנתנה תורה ותדע שכן הוא דהא חשוכי בנים משמשים מטותיהם בשני בצורת ויוסף קודם שנולדו לו שני בנים חשוך בנים היה ומותר היה לו לשמש אפי' אם היו שני רעבון וא"כ היכי מייתי מיניה הלכך ודאי משמע דאסמכתא בעלמא הוא:

דרישה. ולע"ד. יותר נראה דאין להקשות מלוי שנולדה לו יוכבד די"ל דנתעברה ממנו אשתו בליל תבילתה...

ט"ז. ואסור לשמש בו מטתו כו'. התו' פ"ק דתעני' הקשו והרי יוכבד נולדה בין החומות ואותו העת עת רעב היה וע"כ שמשו מטותיהן בשני רעבון וי"ל דלכ"ע לא הוה אסור אלא מי שרוצה לנהג עצמו בחסידות ויוסף לא שימש אבל שאר אנשים שמשו עכ"ל וקשה ע"ז דא"כ מנ"ל למילף איסורא מיוסף דלמא יוסף מדת חסידות עשה ולא משום איסור וכי היכי דלוי לא חש לזה והוליד את יוכבד בעת רעבון ה"נ שרי לכ"ע והרא"מ פ' מקץ הקש' קושיא של התוס' מיוכבד מסברא דנפשיה ולא זכרה בשם התו' ותי' ע"ז כיון דלקיים פ"ו צריך שיהיה לו בת וחשוכי בנים מותר ולוי לא היה לו בת עדיין ע"כ הותר וכתב ב"י ע"ז וק"ל דא"כ גם יוסף הי' מותר לשמש

בני יעקב לא ידעו אם הוא מעשה נסים ולכך שמשו מטתם כיון דמצוי לקנות.

(11 תוס' שם. ראה הערה 3.

(12 צידה לדרך. ראה הערה 10.

אוה"ח כאן. בטרם תבא שנת וגו'. במסכת תענית (יא.) דרשו ז"ל מכאן שאסור לשמש מטתו בשני רעב. ובהכרח לומר שדרשתם היא באם אינו ענין ליוסף שהרי הוא עדיין לא קיים פריה ורביה ואמרו שם בש"ס בפירוש שחשוכי בנים משמשין מטותיהן בשני רעב ולא מצינו שהיו ליוסף בנים קודם אפרים ומנשה וכפי הדין אפילו בשבע שני רעב היה לו לשמש, אלא שהכתוב נדרש באם אינו ענין. ומעתה לא קשה מה שהקשו התוס' שם מיוכבד שנולדה בין החומות שמש לוי בשני רעב כי כשירדו אבותינו מצרימה היתה שנה שניה לשני רעב, ונדחקו לומר שמדת חסידות שנו ולוי לא היה חסיד בדבר זה, ואין נראין דבריהם לא במה שאמרו מדת חסידות כי מכתוב דרשו לה, ולא במה שיצא מדבריהם כי לוי לא היה חסיד העידה עליו התורה (ברכה לג ח) לאיש חסידך כי הוא היה חסיד שבשבטים, והגם שעל זרעו הוא אומר הענפים יגידו על השורש, וקושית התוס' אינו קושיא, כי דרשת חכמים היא באם אינו ענין ולוי לצד שהיה חסר נקבה לא נמנע מלשמש מטתו כהלכה (יבמות סא: אה"א סי' א):

גבורות ארי למסכת תענית שם. לכן נראה לי דודאי יוסף היה מותר לו לשמש בשני רעבון כיון דלא היה לו עדיין בת ולא קיים פריה ורביה (קמב), והא דאמר קרא בטרם תבוא שנת הרעב לאו ללמוד על עצמו של יוסף אתא לומר דבשנת הרעב היה אסור לו לשמש דליתא דלדידה גופה היה מותר כיון דאכתי לא קיים פריה ורביה, אלא קרא יתירה בעלמא הוא ללמוד על אחרים שכבר קיימו פריה ורביה אתא לאסור לשמש בשני רעבון. ואל תתמה על זה דקרא דמשתעי ביוסף וגבי דידיה גופיה לא שייך הא ולא כתבה רחמנא אלא ללמוד על אחרים, דכי האי גוונא מצינו בפרק ו' דיבמות (דף סד.) דנפקא ליה דנשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא מאברהם דכתיב מקץ עשר שנים ופריך לילף מיצחק ששהה עשרים שנה עם רבקה קודם שילדה דכתיב ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם ומשני יצחק עקר היה, ופריך אי הכי אברהם נמי עקר היה ומשני ההיא דיצחק מיבעי ליה לייחס שנותיו של יעקב אבל הא קרא דאברהם אי לאו ללמוד על מי שאינו עקר שאינו

רשאי לשהות יותר מעשר שנים למה לי דכתב רחמנא להאי מקץ עשר שנים, אלמא אע"ג דהאי מקץ עשר שנים דמשתעי באברהם לא שייך גביה כיון דעקר היה אמרינן דללמד על אחרים קאתי והכא נמי דכוותיה. + + ובהכי ניחא לי מה שהקשו התוספות מיוכבד שנולדה בין החומות בשני הרעב ודחקו לומר מתוך זה דליכא איסורא לשמש בשני הרעבון אלא מדת חסידות בעלמא, ודברים תמוהים הם הא ריש לקיש אמר אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון אלמא איסורא נמי איכא ולא מדת חסידות לחוד נקמג], ועוד כיון דנפקא ליה מקרא ליכא למימר דמשום מדת חסידות הוא דאיכא, והרבה תירוצים אמרו המפרשים על קושית התוספות ואין ממש בכולן (קמד), אבל למאי דפירשתי ניחא דודאי בין יוסף בין לוי כיון שלא היה להם עדין בת ולא קיימו פריה ורביה מותרין היו לשמש, וקרא יתירה דבטרם תבוא שנת הרעב ללמד על אחרים שקיימו פריה ורביה כבר הוא דקאתו:

שה"ג. שד"ח כללי הפוסקים סימן טז אות יב.
...אפשר דאסור לאו דוקא אלא מדת חסידות הרי דלא נפלאת היא ולא דחוקה לפרש כן בדברי הפוסקים.

בית יוסף שם. ראה הערה 10.

(13 רע"ב. בטרם תבא שנת הרעב מכאן שאסור לשמש מטתו בשנת רעבון. קש' שהרי לוי שמש מטתו בשני רעבון דהא נולדה יוכבד בין החומות. י"ל שמיוסף אנו למדין אסור משום דפ' הכתוב בטרם תבא שנת הרעב אבל מלוי אין ללמוד היתר שלא נתפרש בתורה שנולדה יוכבד בין החומות. ואולי כי מפני זה לא פ' לנו הכתו' את לידתה כדי שלא נלמוד היתר זה. וא"ת א"כ לוי חטא נוכל לומר שהואיל ולא נתנה תורה לא היה לוי מקפיד על כך אבל יוסף היה מקפיד על זה ופרסם הכתו' מעשה יוסף כדי שנלמוד האיסור ולא פרסם מעשה לוי כדי שלא נלמוד היתר. גם י"ל דלוי ויוסף היו חלוקים במאי דאמ' חשוכי בנים משמשים מטתן בשני רעבון דלוי שמיע ליה ויוסף לא שמיע ליה:

יפה תואר שם. וליוסף יולד וגו'. אע"ג דאין למדין דין מקודם מ"ת. אך יליף דרך סברא שראוי לאדם להצטער עם הצבור. ומה שמצינו בלוי שמש מטתו בשני רעבון כי יוכבד נולדה בין החומות כשבאו למצרים ועדיין היו שתי שנים שנות רעב כבר הקשו כן המפרשים ותיצו לפי דעתם. אבל אין צורך לכל דבריהם דאפילו

האיסורים המפורשים בתורה לא נתחייבו בהם קודם מ"ת וכמו שלקח יעקב שתי אחיות:

ט"ז או"ח שם. ראה הערה 10.

מהרש"א תענית שם. ראה הערה 10.

שד"ח כללים מע' הא' אות קפו בסופו. וגם מתבאר מדבריו דמ"ש אבות העולם קיימו כל התורה וכו' לאו דוקא אברהם יצחק ויעקב שנקראים אבות אלא גם בניהם אוחזים מעשה אבותיהם ואף אליעזר עבד אברהם הוה קים לי' לאברהם שהי' מקיים וכו'..

דרישה או"ח שם. ואסור לשמש בו המטה חוץ מבלייל טבילה כן דקדק ב"י מהירושלמי ובה נלע"ד ליישב מה שהקשו התוס' בפ"ק דתענית מלוי שנולדה לו יוכבד בין החומות ברדתם למצרים ואיך שימש בשני רעבון דאין לתרץ קודם מתן תורה היה דהא יליף זה שם בגמרא מיוסף שנא' בו וליוסף יולד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב ובזמן א' היה ותירצו שם התוס' דלכ"ע לא הוי אסור אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות כיוסף לא שימש אבל שאר בני אדם שמשו והר"ן תירץ שאינו אסור אלא בזמן שישראל שרויין בצער ובני ישראל יודעים היו בעצמן שהן שבעים ויוסף נמי הווי יודעים בו שהוא שרוי בריוח אבל יוסף היה סובר שהן שרויין בצער ולפיכך לא שימש וב"י הקשה ע"ז התירוף איך ידעו ז' חדשים קודם רדתם למצרים שיוסף היה שרוי בריוח ומהר"ר אליה מזרחי תירץ שלוי חשוך בנים היה שעדיין לא הוה לו בת ולכך היה מותר (וכמ"ש לקמן בע"א) וב"י הקשה ע"ז דא"כ יוסף ג"כ היה מותר שהרי לא היה לו בת דא"כ הו"ל למנותה בכלל שבעים נפש יורדי מצרים וב"י תירץ דקודם מתן תורה היה מותר לכל ולא מייתי הגמרא מיוסף אלא אסמכתא בעלמא מיתורא דקרא ע"ש. ולע"ד יותר נראה דאון להקשות מלוי שנולדה לו יוכבד די"ל דנתעברה ממנו אשתו בלייל טבילתה דאין להקשות הא עדיין לא נצטוו אדין נדה דהא ע"כ קיימי כל התורה דאל"כ למה לא שימש יוסף בשנת רעבון וק"ל. במסכת תענית איתא אמרי ליה לרב יהודא איכא מותנא בחזירי גזר תענית משום דדמיין מעייהו לבשר אדם יש שלמדו מכאן ק"ו שגוזרין תענית אם יש באומות דבר ואחרים חולקים וסמכו דבריהם מפרק במה מדליקין שטנא בתרי אומות לא שליט וב"י פסק כסברא ראשונה דק"ו הוא וכ"כ רא"ף בהגהותיו:

משכיל לדוד. ראה הערה 10.

14) בית יוסף. ראה הערה 10.

רע"ב. ראה הערה 13.

ט"ז או"ח שם. ראה הערה 10.

15) תענית שם. ראה הערה 2.

16) רבותינו בעה"ת. דעת זקנים. אמרינן במס' תענית מכאן שאסור לשמש מטתו בשני רעבון. ותמה האיך לוי שמש מטתו שהרי נולדה יוכבד בין החומות ואז היו שני רעבון כדכתיב כי זה שנתים הרעב. ואמר ר' יהודה החסיד דמה שאסור לשמש מטתו כגון נביא ששמע מפי הקב"ה שעתיד להיות רעב כגון יוסף שידע הדבר בבירור על ידי חלום פרעה אבל לוי שלא היה יודע הדבר בבירור לא היה נאסר לו. ויש מתרצין דלוי ויוסף פליגי בפלוגתא דתנאי דפליגי במסכת יבמות דאיכא מאן דאמר התם מצות פריה ורביה שני זכרים ואיכא מאן דאמר דלא קיים עד שיוליד זכר ונקבה. ולוי סבר כמ"ד עד שיוליד נקבה ג"כ ולפיכך שמש כי עדיין לא נולדה לו נקבה ואמרינן במס' תענית חשוכי בנים משמשין מטותיהן בשני רעבון כדי לקיים מצות פריה ורביה. ויוסף ס"ל כמ"ד שני זכרים ולפיכך לא רצה לשמש כי כבר קיים:

רע"ב. ראה הערה 13.

מזרחי. ראה הערה 6.

גו"א. ראה הערה 6.

מהרש"א שם. ראה הערה 10.

ציצה לדרדך ראה הערה 10.

ב"ח או"ח שם סי' ז. ואסור לשמש בו מטתו וכו'. מימרא דר"ל פ"ק דתענית ויליף לה מדכתיב וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב. וא"ת והלא יוסף חשוך בנים היה דמותר לשמש בשני הרעב תירצו התוס' לשם דיוסף מדת חסידות עבוד אך קשה מנ"ל לרבותי ז"ל דמותר לשמש בשני רעבון ויוסף חסידות עביד דילמא אסור אפי' חשוך בנים ויוסף דינא קעבד וי"ל דא"כ קשיא יוכבד שנולדה בין החומה דבע"כ צ"ל דהיה לוי משמש בשני רעבון וכי ס"ד דלוי קעביד איסורא אלא בע"כ כיון דלא הו"ל בת ולא קיים פריה ורביה הו"ל חשוך בנים ומדינא מותר לשמש אלא דיוסף לא שמש משום חסידות והא דיליף ר"ל מקרא דיוסף דאסור לשמש כשקיים פריה ורביה הכי יליף לה דאי איתא דליכא איסורא אפי' בדקיים פריה ורביה אין מקום למדת

חסידות בחשך בנים כיון דהכא ליכא דררא דאיסור בע"כ דאיכא איסורא בדקיים פריה ורביה ולפיכך היה מקום לחסידות אפ"ל בחשך בנים:

17 רש"י תענית שם ד"ה חסוכי בנים – חסירי בנים דגרסינן במנחות (דף כט.) לגבי מנורה ומי חסיכי כולי האי שלא קיימו פריה ורביה:

רמב"ם הלכות תענית פרק ג הלכה ה. עָבְרוּ אֵלָיו וְלֹא נִעְנְוּ. מִמְעָטִין בְּמִשְׁאֵא וּמִתָּן וּבְבִגְנֵן שֶׁל שְׁמֹתָהּ כְּגוֹן צִיּוֹר וְכִיּוֹר. וּבְנִטְיָעָה שֶׁל שְׁמֹתָהּ כְּגוֹן מִיָּנִי הַדָּס וּמִיָּנִי אֶהְלִים. וּמִמְעָטִין בְּאַרוּסִין וּנְשׂוּאִין אֲלָא אִם פֶּן לֹא קִיָּם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה. וְכָל מִי שֶׁקִּיָּם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה אֲסוּר לוֹ לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּשָׂנֵי רְעֻבּוֹן. וּמִמְעָטִין בְּשִׂאֲלַת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ. וְתַלְמִידֵי תַּכְמִים לֹא יִשְׁאַלּוּ שְׁלוֹם אֲלָא כְּנֻזְפִּין וּכְמַגְדִּין לְמַקּוֹם. וְעַם הָאָרֶץ שֶׁנֶּמְן לָהֶם שְׁלוֹם מִחֻזְרֵיהֶן לוֹ בְּשִׁפְהָ רַפָּה וְכִכְבֵּד רֹאשׁ:

ט"ז או"ת שם. ראה הערה 10.

מאירי. אף בשני רעבון ראוי לו לאדם שלא ישביע עצמו.. ולא ישמש מטתו בשני רעבון ופרשו בתלמוד המערב שלא יהא הקב"ה עוסק בחורבנו של עולם והוא בונה, ואעפ"י שיוכבד נולדה בין החומות בזמן הרעב מ"מ בזמן ירידתם למצרים לא הי' רעב לארץ כנען, ומ"מ מותר לשמש למי שצריך לכך מדרך קיום המין מי שאין לו בנים והוא שאמרו חשוכי בנים משמשים וכו'.

רש"י לרי"ף. חשוכי בנים. שאין להן בנים: משמשינן בשני רעבון. אולי יהי' להם בנים.

רמ"א שם. מצוה להרעיב אדם עצמו בשנת רעבון ואסור לשמש בו מטתו חוץ מליל טבילה ולחשוכי בנים (פ"ל ולמנועי בנים) מותר (וע' לעיל ס' ר"מ סע"א י"ב):

רמ"א ס' רמ"ס יב. לחשוכי בנים פירוש מי שאין לו בנים.

19 של"ה שער האותיות קג עמוד ב. אסור לשמש מטתו כשיש רעבון או איזה צרה בר מינן. ולחשוכי בנים שרי, וכן בליל טבילה. ובית יוסף בטור אורח חיים סימן תקע"ד מביא לה מן הירושלמי, וכן הוא שם בשלחן ערוך (או"ח רמ, יב. תקעד, ד. אהע"ז כה, ו). וקבלתי ממורי הגאון מהר"ר פאלק כ"ץ, שבזה מתורץ הקושיא, הרי לוי שמש מטתו בשנת רעבון, שהרי יוכבד נולדה בין החומות. והמזרחי הביא כמה תירוצים, וכולם דחויים, וכן בר"ן, והביא מקצתם הבית יוסף בסימן הנ"ל. אמנם בזה

הוא תירוץ מרווח, דאפשר דאשת לוי נתעברה בליל טבילה, ושוב לא שימש עמה: **וטעם** איסור תשמיש בעת צרה על דרך הסוד הוא, כי אז כביכול השכינה אינה במקומה בסוד הזיווג העליון, על כן זיווג תחתון אסור:

מג"א סתקע"ד סק"ה. חוץ מליל טבילה. ז"ל הב"י גרסינן בירושלמי תאיבי בנים משמשינן מטותיהן א"ר יוסי ובלבד יום שטבל' ויש לתמוה דהא צריכים לשמש תמיד עד שידעו שיתעברו ונ"ל דקאי אדלעיל דקא' שאסור לשמש וקאמר ר"י חוץ מליל טבילה דשרי עכ"ל ועפ"ז פסק כאן בש"ע וזה דוחק גדול לפרש ובלבד כמו חוץ דהל"ל מלבד יום שטבלה ועוד דהתוספו' הקשו היאך נולדה יוכבד בין החומות וגם שאר מפרשי' נדחקו בזה הל"ל בפשיטות דליל טבילה הוי וכמ"ש בשל"ה לפי פסק הש"ע לכן נ"ל דברים ככתבן דס"ל לר"י דאף חשוכי בנים אין מותרים לשמש אלא בליל טבילה דס"ל דאין האש' מתעבר' אלא סמוך לטבילתה כדאיתא בגמרא בנדה וכ"כ המ"כ ברבה פ' נח פל"א וכ"כ האגודה בפ"ל הירושלמי ופסק כוותיה ומיהו מפשט גמ' דידן והפוסקים משמע דחשוכי בנים משמשינן לעולם דלא קי"ל כר"י אבל להתיר בליל טבילה אין לו שורש וענף וכ"מ בכל הפוסקים שלא כתבו היתר זה:

נחלת יעקב כאן. מכאן שאסור לשמש מטתו בשני רעבון. פ"ק דתענית (דף י"א) לכאורה משמע דה"פ מדאמר הכתוב בטרם תבא שנת הרעב משמע הא בשנת הרעב לא היה רשאי להולידם והיינו משום שאסור לשמש מטתו בשני רעבון ואין זה הפירוש אמת דהא איתא תו התם תנא חשוכי בנים משמשינן מטותיהן בשני רעבון הרי דגם אם לא היו נולדים לו בטרם תבא שנת הרעב היה אפשר שיוולדו לו בשנות הרעב אח"כ מצאתי להרב הב"י שהקשה קושיא זו בטא"ח סימן תקע"ד ותירץ אסמכתא בעלמא הוא וע"ש ול"נ דילפותא גמורה היא וה"פ דאלו שני בנים נולדו לו בטרם תבא שנת הרעב הא לאח"כ לא נולדו לו בנים לפי שבאה שנת הרעב וכבר היו לו שני בנים ולא היה בכלל חשוכי בנים הקשה הרא"ם איך הותר יצחק לצחק את רבקה אשתו ועל תירוצו כבר הקשיתי לעיל במקומו ועוד הקשה הרא"ם מלוי ותירץ כיון שלא היו ללוי אלא זכרים ולא נקבה ה"ל חשוכי בנים דהא לא קיים פריה ורביה אליבא דב"ה ע"כ וכן משמע לשון רש"י בש"ס ואפשר דבזה מתורץ גם יצחק אבל קשה לי על זה דא"כ יוסף נמי מקרי חשוכי בנים דהא לא היה לו נקבה וא"כ למה אמר הכתוב בטרם תבא שנת הרעב אא"כ תאמר דקרא

20 פסק הב"י או"ח שם. מצוה להרעיב אדם עצמו בשנת רעבון ואסור לשמש בו מטתו חוץ מליל טבילה ולחשוכי בנים (פי' ולמנועי בנים) מותר (וע' לעיל סי' ר"מ סעי' י"ב):

ירושלמי תענית פרק א הלכה ו. רבי יודה בר פזי רבי חנין בשם רבי שמואל בר רב יצחק. גזי בקניסותו לתיבה נאסרה לו תשמיש המיטה. מה טעם. ובאת אל התיבה אלה ובגנה ואשתו ונשיי בגנה אלה: וביציאתו הותרה לו תשמיש המיטה. מה טעם. צא מן התיבה אלה ואשתו ובגנה ונשיי בגנה אלה: אמר רבי חיה בר בא. למשפחותיהם יצאו מן התיבה: על ידי ששימרו יחסיהן וכו' להינצל מן התיבה. תדע לך שהיא כן. דתנינן. חם פלב ועורב קילקלו מעשיהן. חם יצא מפוחם. פלב יצא מפורסם בתשמישו. עורב יצא משונה מן הבקיות. אמר רבי אבון. פתוב בתסר ובכפון גלמוד. בשעה שאת רואה חסרון בא לעולם עשה אשתך גלמודה. אמר רבי לוי. פתוב וליוסף יולד שני בנים. אימתי. בתרם תבוא שנת הרעב. תני בשם רבי יהודה. תאיבי בנים משמשין מיטותיהן. אמר רבי יוסי. ובלבד יום ששקבלה.

21 גו"א. ראה הערה 6.

עיון יעקב לעין יעקב תענית שם. אסור לשמש מטתו בשני רעבון שנאמר וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב. וכתבו תוס' וא"ת והלא יוכבד בין החומות נולדה ועת רעב היה באותו עת ומ"מ שמשו מטותיהן בשני רעבון וי"ל דלכו"ע לא הוי אסור אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות ויוסף לא שימש ושאר בני אדם שימשו. ומהר"א מזרחי תירץ דעדיין לא היה ללוי בת ולא קיים פריה ורביה עד שיהא לו זכר ונקבה ועל זה מקשה הב"י באו"ח סי' תקע"ד דא"כ גם יוסף היה מותר לשמש כיון שלא היה לו נקבה ע"ש באורך. ובאמת נ"ל שעיקר הקושיא של הב"י על הרא"ם מעיקרא לק"מ דודאי היה ליוסף בת כדאיתא במדרש פרשת ויגש פי' י"א על פסוק אדוני שאל את עבדיו מתחלה בעלילה באת עלינו וכו' וכי בתך היינו מבקשים והא דלא קחשיב עם בני יוסף בירידתן למצרים י"ל שמתה מקודם ומ"מ הדין דין אמת כמ"ש התוספות ומ"ש הט"ז סי' תקע"ד סעיף ב' לומר חשוכי בנים הפי' שלא קיים פריה ורביה כבר דחיתי בתשובתי חלק שלישי ביו"ד סימן מ"ה. ועי"ל דעיקר כוונת התוספות דלכן החמיר יוסף - יותר למדת חסידות זו לפי שידע ברוח הקדש שבבניו יברכו ישראל לומר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה. ולא יהיה בלידת

אסמכתא בעלמא הוא וכדברי הב"י ול"נ עיקר כדברי הר"ן שתירץ אקושיא דלוי טעמא מאי אסור לשמש בזמן הרעב כדי שיצטער עצמו עם הציבור וזה שייך דוקא כשישראל ח"ו שרויין בצער אבל לוי שהיה יודע האמת שהיה להם בר ומזון ומה שהלכו למצרים לקנות היינו שלא להתראות בפני בני עשו וישמעאל ויוסף ג"כ היו יודעין בו שהוא שרוי בריוח כמו שיתבאר בסמוך ועוד דלא היו חוששין ליוסף דהא כל אותן שבעים נפש נולדו אחר מכירת יוסף או משום שהוא איש יחידי והמה רבים או משום שהיה ספק ספיקא ספק אם הוא חי או מת ואת"ל שהוא חי שמא הוא שרוי בריוח ולפיכך שמשו מטותיהן והולידו בנים ונ"ל דבזה התירוך מתורץ גם יצחק כי באותו זמן לא היה ישראל אחר בעולם אלא הוא ורבקה והיו מוצאין מאה שערים אבל יוסף שהיה סבור שאביו ואחיו שרויין בצער הרעב לא הותר לו לשמש מטתו והב"י בסי' הנ"ל הקשה על תירוצו של הר"ן היאך ידע לוי ט' חדשים או ז' חדשים קודם ירידתו למצרים שיוסף שרוי בריוח דהא לוי שימש קודם ירידתו למצרים עכ"פ ז' או ט' חדשים ומפשטי הכתובים נראה שמיד שנתוודע להם יוסף ירדו למצרים ויוכבד נולדה בין החומות ע"כ ול"נ לתרץ אפי' לדבריו דס"ל דהיה לו לחוש ליוסף אפ"ה י"ל שהר"ן ס"ל כמ"ש הרשב"ם פ' יש נוחלין וז"ל והא דלא קחשיב לה בהדיא לפי שלא באה למצרים אלא בבטן אמה ולידתה בין החומות כלומר בתוך מצרים ומשום דקאמר בדרך גבי הורתה קאמר נמי בין החומות גבי לידתה ע"כ וכ"כ הרשב"ם שם עוד לקמן מזה ולפי זה אפשר לומר שלוי שימש רק חדש או שני חדשים קודם ירידתו למצרים אחר שנתוודע להם יוסף ונולדה במצרים אחר כמה חדשים עוד הקשה הרא"ם איך התיר אלימלך לבניו לישא נשים בשנת הרעבון ע"כ ותימא הלא עברו על גדולה מזו שהרי נשאו נשים נכריות בלא גיור' ועוד דה"ל חשוכי בנים ממש ומ"מ הא דפסק הב"י בסי' הנ"ל דגם בשנת רעב מותר בליל טבילה גם לשאינן חשוכי בנים לפ"ז אין קשה מיצחק ולוי כלום דלמא בליל טבילה היה גם למה אמר הכתוב בטרם תבא שנת הרעב והלא אפשר להוליד גם בשנת הרעב דהיינו בליל טבילה לכן צ"ל כפי' הראשון שם דגם לחשוכי בנים אין מותר אלא בליל טבילה הא לשאינן חשוכי בנים אסור אפי' בליל טבילה וכפשטא דירושלמי.

דרישה. ראה הערה 13.

משכיל לדוד. ראה הערה 10.

בניו שום פקפוק איסור ולזה אתי יתורא דקרא לכתוב
בטרם תבא שנת הרעב וק"ל:

בראשית רבה פרק צג ה. אֲדֹנָי שְׁאֵל אֶת עֶבְדֵּי וְגו'
(בראשית מד, יט), אָמַר לֹו מִתְחִלָּה בָּאתָ עֲלֵינוּ בְּעֵלְיָהּ,
כְּמָה מְדִינֹת יָרְדוּ לְמִצְרַיִם לְשִׁבְרֵי אֶקֶל וְלֹא שְׁאֵלְתָּ אֶחָד
מֵהֶם, שְׁמָא בְּתָדָּ בָּאֵנוּ לְקַח, אוֹ אֶתְהָ סְבוּר לְשָׂא אֶת
אֲחוֹתְנוּ, אַף עַל פִּי כֵן לֹא כְּפִינֵנוּ מִמֶּךָ

ויגש מד יט. אֲדֹנָי שְׁאֵל אֶת-עֶבְדֵּי לְאָמַר הַגִּשְׁלֶכֶם אֶב
אוֹ-אָח:

רש"י ד"ה שאל את עבדיו. מִתְחִלָּה בְּעֵלְיָהּ בָּאתָ
עֲלֵינוּ, לְמָה הָיָה לָךְ לְשָׂאֵל כָּל אֶלְהָ? בְּתָדָּ הָיִינוּ
מִבְּקָשִׁים? אוֹ אֲחוֹתְנוּ אֶתְהָ מִבְּקָשׁ? וְאַף עַל פִּי כֵן.

כלי חמדה ר"פ. במסכת תענית (דף יא ע"א) אמר ר"ל
אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון, שנאמר וליוסף
יולד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב [מ"א נין, ועיי"ש
בתוס' (דייה אסוד לאדם) שתמהו מיוכבד שנולדה ללוי
בין החומות [סרטה י"ב ע"אן שהיתה השנה השניה
לרעב, ועיין מש"כ באוה"ח [כאן] בזה. והנה במזרחי
ז"ל כתב דלוי היה מותר לשמש מפני שלא היה לו עוד
בת, ולא קיים עדיין פו"ר, ותמה עליו מרן הב"י ז"ל
(בס"י תקע"ד) דא"כ גם יוסף היה מותר לשמש, כיון
דע"כ לא היה לו בת כיון דלא מנאו הקרא בין השבעים
נפש שבאו במצרים. ועיין במהרש"א ז"ל [תענית,
וראיתי בספר עין יעקב [שס] שכתב על הב"י ז"ל,
שקושייתו מעיקרא ליתא, דוודאי היה ליוסף בת כמבואר
במדרש פרשת ויגש [פר' צ"ג ח'] על פסוק אדוני שאל
את עבדיו לאמור, מתחילה בעלילה באת עלינו וכו', וכי
בתך היינו מבקשים, נראה מבואר דס"ל להמדרש דהיה
לו בת ג"כ, והא דלא חשבה עם בני יוסף בירידתן
למצרים י"ל שמתה מקודם עיי"ש. אמנם לכאורה אין
דבריו מובנים, דאכתי ראיית הב"י ז"ל נכונה, מדלא
כתיב בקרא וליוסף יולד שני בנים ובת בטרם תבוא שנת
הרעב, משמע דלא היה לו בת, ואי נימא דגם אז מתה
כבר, א"כ הדרא לדוכתא קושית הב"י ז"ל הא קי"ל
ניבמות ס"ב ע"א, וברמב"ם פט"ו מאישות הלכה ט"ו]
דהיה לו בנים ומתו לא קיים מצות פו"ר, וא"כ אכתי היה
מחויב בפו"ר מצד הבת. לא אמנם לאחר העיון נראה
לי שדברי הגאון בעל עין יעקב ז"ל נכונים, לא מיבעיא
לר"ל בעצמו שהוא בעל המאמר דדייק מקרא זה דאסור
לשמש מטתו בשני רעבון, בוודאי י"ל כדבריו עפ"י מה
שכתבתי במק"א [בראשית אות יין להסביר פלוגתת

ריו"ח ור"ל ביבמות (דף ס"ב ע"א) דהיה לו בנים
ונתגייר אי קיים פו"ר, דריו"ח ס"ל דקיים פו"ר, ור"ל
ס"ל דלא קיים פו"ר, דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי.
ותמ' מ"ט דריו"ם, ועיי"ש בתוס' ד"ה ר' יוחנן]
שנתקשו בזה. ונראה לפענ"ד דר' יוחנן לשיטתו דס"ל
(שס), דהיה לו בנים ומתו לא קיים פו"ר, והיינו משום
דכתיב לשבת יצרה וליכא, רואים אנו דריו"ח ס"ל דקרא
דלשבת האמור בדברי קבלה, פירושא קא מפרש למצות
פו"ר, שענין פו"ר לא קיים אלא דוקא אם העולם
נתיישב על ידו, ומיניה אמרינן גם לקולא דאם העולם
נתיישב על ידו ישוב גמור כראוי, והם יכולין לישא בת
ישראל קיים פו"ר, ומזה למד הר"מ ז"ל פרק ט"ו
באישות הל' ו'ן דס"ל לריו"ח דדוקא בנתגיירו בניו עמו
קיים פו"ר, דאל"כ גם שבת לא קיים כיון דעיקר מצות
ישוב העולם לישראל לאחר מתן תורה להרבות ישראל
בעולם, ולכן ס"ל לריו"ח דאע"ג דלכל דבר גר שנתגייר
כקטן שנולד דמי, מ"מ לענין קיום מצות פו"ר דהוא
משום לשבת, כיון דהוא מכחו ונתיישב העולם על ידו
קיים מצות פו"ר. אמנם ר"ל ס"ל כרב הונא שם, דהיה
לו בנים ומתו מקיים מצות פו"ר, ואע"ג דזה ברור דמצות
לשבת עדיין מוטל עליו כיון דעתה כשמתו הבנים הרי
העולם אינו מיושב, אמנם ר"ה ס"ל דלשבת הוא מצוה
אחריתא מדברי קבלה ואין ענינה למצות פו"ר, ועיין בפ'
בראשית [אות י] שג"כ דברנו מזה, ומעתה ר"ל לשיטתו
ע"כ ס"ל דהיה לו בנים ומתו מקיים פו"ר, וא"כ שפיר
י"ל דכבר היה לו בת כנראה קצת מדברי המדרש הנ"ל,
רק דהקרא לא חשיב להו משום שמתה, ואעפ"י כ לא
שימש מטתו בשני רעבון כיון דכבר קיים פו"ר. אך יותר
מזה נראה, דאפי' לפי הלכה דקי"ל כריו"ח דהיה לו
בנים ומתו לא מקיים פו"ר משום הקרא דלשבת, היינו
רק לאחר מתן תורה דנתחדש שזה פירוש פו"ר, שיש
בענין זה דוקא תולדה המתקיימת, משא"כ קודם מתן
תורה נראה פשוט דקיים פו"ר בהיה לו בנים ומתו, כיון
דאכתי לא נאמר קרא דלשבת (דאע"ג דקרא דלשבת
הוא רק מדברי קבלה, וא"כ גם לאחר מתן תורה אמאי
לא קיים פו"ר בהיה לו בנים ומתו, נראה דס"ל לריו"ח
כיון דאין הנביא רשאי לחדש דכר מעתה, על כרחך דהיה
זה הלל"מ שזה פירוש של מצות פו"ר, אך זה דוקא
לאחר מתן תורה, אבל קודם מתן תורה נראה פשוט
כדברינו, דגם ריו"ח מודה דהיה לו בנים ומתו מקיים
פו"ר] וא"כ שפיר י"ל כנ"ל, דיוסף היה לו בת ומתה,
ולכן לא שימש מטתו בשני רעבון. ובילדותי אמרתי בזה
דרך חידוד ביישוב קושית התוס' הנ"ל, דהנה לכאורה

קשה על הא דקיי"ל [שו"ע סימן תקע"ד סעיף דין דקודם שקיים מצות פו"ר מותר לשמש מטתו בשני רעבון, לפי מה דקיי"ל ניבמות ס"א ע"ב] דאינו מקיים מצות פו"ר אלא בזכר ונקבה דוקא, וא"כ כשיש לו בנים או בנות אמאי יהיה מותר לשמש מטתו, דילמא גם עכשיו לא יהיה לו אלא מאותו המין שיש לו, ולא יקיים מצות פו"ר, והנה כנראה איסור זה הוא איסור תורה, וא"כ ניזול לחומרא כדין כל ספיקא דאורייתא דאזלינן לחומרא. אך י"ל לדעת הר"מ ז"ל [פ"ט מהלכות טומאת מת הלכה י"ב] דמה"ת אזלינן בספק דאורייתא לקולא, ורק מדרבנן אזלינן לחומרא, א"כ י"ל דבמקום ספק מצות פו"ר לא גזרו רבנן, ולכן מותר לשמש מטתו. והנה הגאון בעל פרמ"ג ז"ל פתיחה להל' תערוכת ד"גן כתב דלדעת הר"מ ז"ל דספיקא דאורייתא מה"ת להקל, היינו דוקא בישראל, אבל בב"נ ספיקא להחמיר, והדברים עתיקין בספרי האחרונים. ומעתה אתי שפיר, דיוסף לשיטתו דיש להם דין ב"נ כמו"ש המפורשים פרשת דרכים דרוש אין, לא שימש מטתו, אע"ג שעדיין לא קיים פו"ר. [וי"ל עוד כיון דהיה לו שני בנים, וקיי"ל דלהרבה דברים בתרי זימני הוי חזקה, חשב דילמא גם אח"כ יהיה לו רק בנים ולא יקיים פו"ר, ועיין בהקדמה לשאלת יעב"ץ (ח"א) בשם הגאון אביו חכ"צ ז"ל, שחשב זה לחזקה, וכתבנו מזה במקום אחר ואכ"מ אמנם לוי לשיטתו דס"ל דהיה להם דין ישראל וספיקו לקולא, לכן כל זמן שלא היה לו בת היה מותר לשמש מטתו, ומתורץ קושית התוס', וזה נכון.

פתח עינים תענית שם. אסור לאדם לשמש וכו' הקשו התוס' דיוכבד נולדה בין החומות וכו' והרא"ש בתוספותיו תירץ דבמקו' שהיו דרים יעקב ובניו לא היה רעב כדאמרין לעיל שלא הלכו אלא שלא להתראות בפני עשו ושמעאל. ועוד תירץ רבינו יהודה החסיד דאסור לנביא ששמע מפי הקב"ה וכגון יוסף שידע בבירור מפי חלום פרעה, אבל לוי לא ידע בבירור לפיכך שמש. [וכן מצאתי בפירושו רבינו אפרים עה"ת כ"י בקונטרס חידושי קדמונים מרבני אשכנז שתירצו כן:] ועוד תירץ רבינו יהודה החסיד שאינו אסור אלא למי שידוע מתי יפסוק הרעב כיוסף אבל לוי לא ידע מתי יפסוק הרעב למה יהא אסור עד מתי ימתין וכן תירץ רבינו ישעיה מטראני בביאורו על התורה. והרב מהר"ר ישעיה סג"ל תירץ לי בשם הרב מהר"ר פאלק דלוי שימש בליל טבילת מצוה ובליל טבילה נתעברה מיוכבד אבל יוסף שמש ליל טבילה ולא הוליד שום תולדה. לקוטי מהר"ר אברהם פליף ב"י. ובכל הני שינויי

דמשנ"ו רבנן קדישי הרא"ש ורבינו יהודה החסיד. הלב מהסם דעל מה שתירץ הרא"ש קשה דזה היה בהליכה ראשונה אבל בהליכה שניה עם בנימין מוכח דהליכתם מפני זלעפו' רעב כדמוכח קראי ומדרשי רז"ל וכמ"ש מהר"י צונצין הבאתיו לעיל. ואפשר דמזמן הליכה ראשונה היתה מעוברת ובמלאת ימי העיבור כבר הלכו כלם למצרים ונולדה בין החומות. שוב נזכרתי דגרסתנו בבתרא דף ק"כ הורתה בדרך וכן נראה מרשב"ם וכפ"ז אעיקרא לק"מ הקושיא הנז'. אך קשה דאיך יתכן דשהו כל כך בדרך ועמ"ש הרב נחלת יעקב פ' מקץ: **ומה** שתירץ רבינו יהודה החסיד על תירוץ ראשון קשה דלשון ריש לקיש אסור לאדם לשמש ומוכח כי לכל אדם קאמר. והשני קשה הימנו דא"כ בטל איסור זה. שוב ראיתי בנמוקי רבינו ישעיה על החומש כ"י שכתב תירוץ זה משם אחרים וכתב עליו ואינו כלום דא"כ כל אדם יהיה מותר לשמש בשני רעבון שהרי אינו יודע כמה שנים יהיה הרעב עכ"ד. ותימה על הכותב הזה דמיתי שכן תירץ רבינו ישעיה ולא ראה קול ושוברו עמו. וגם אינו תירוץ רבינו ישעיה אלא מאחר ולא נראה ונדחה: **ומ"ש** משם הרב מהר"ר פאלק כן תירץ הרב עצמו בדרישה א"ח סי' תקע"ד. וע"ש בס' הקטן ברכי יוסף ומחבר"ר ופני דוד פ' מקץ בס"ד. ועמ"ש בס' דעת זקנים הנדפס מחדש. ומ"ש הרב עיון יעקב דודאי היה ליוסף בת כמ"ש בתך היינו מבקשים וכו' אין זו ראייה דמילתא בעלמא וארחא דלישנא הוא ותו דאי הכי הו"ל לכתוב לומר וליוסף יולד שני בנים ובת בטרם תבא שנת הרעב ודוק:

(22) ר"ן. ראה הערה 10.

המשך הגמרא תענית שם. ראה הערה 2.

(23) נחלת יעקב פקשתינו כאן. ראה הערה 19.

(24) ר"ן. ראה הערה 10.

חזקוני כאן. בטרם תבוא שנת הרעב פרש"י שאסור לשמש מטתו בשנת רעבון וא"ת הרי לוי שמש מטתו בשנת רעבון שאמר רבותינו זו יוכבד שנולדה בין החומות, אלא י"ל דיוסף היה לו לפרוש מתשמיש המטה לפי שאביו ואחיו שרויין בצער אבל לוי שהיה יודע שאין מחסור לאביו לא היה לו לפרוש, ואם בשביל יוסף לא אסרו הדבר בשביל היחיד.

צידה לדרך. ראה הערה 10.

באר מים חיים כאן. וי"ל שלא ה' רעבון ליעקב ובניו שה' להם תבואה, כמו שפי' רש"י למטה, ע"כ ה' מותר לו, ומ"מ יוסף שהוא המשביר לכל העם וראה לפניו כל יום ויום צער הרבים פשיטא דאסור לשמש אפילו לא ה' רעב בביתו.

דבק טוב. בטרם תבא שנת הרעב. פרש"י מכאן שאסור בתשמיש המטה בשנת רעבון וא"ת והלא יוכבד נולדה בין החומות י"ל שה' ליעקב ובניו באותה שעה תבואה כמו שפירש רש"י על למה התראו לאפוקי יוסף שה' המשביר לכל הארץ וראה לפניו כל יום צער הרבים לו ה' אסור אפ' לא ה' לו רעב ותדע דכן הוא דאל"כ למה נאסר לו והלא ה' לו בנים ולחשוכי בנים מותר.

נחלת יעקב. ראה הערה 19.

אוה"ח כאן. בטרם תבא שנת וגו'. במסכת תענית (יא.) דרשו ז"ל מכאן שאסור לשמש מטתו בשני רעב. ובהכרח לומר שדרשתם היא באם אינו ענין ליוסף שהרי הוא עדיין לא קיים פריה ורביה ואמרו שם בש"ס בפירוש שחשוכי בנים משמשין מטותיהן בשני רעב ולא מצינו שהיו ליוסף בנים קודם אפרים ומנשה וכפי הדין אפילו בשבע שני רעב היה לו לשמש, אלא שהכתוב נדרש באם אינו ענין. ומעתה לא קשה מה שהקשו התוס' שם מיוכבד שנולדה בין החומות ששמש לוי בשני רעב כי כשירדו אבותינו מצרימה היתה שנה שניה לשני רעב, ונדחקו לומר שמדת חסידות שנו ולוי לא היה חסיד בדבר זה, ואין נראין דבריהם לא במה שאמרו מדת חסידות כי מכתוב דרשו לה, ולא במה שיצא מדבריהם כי לוי לא היה חסיד העידה עליו התורה (ברכה לג ח) לאיש חסידך כי הוא היה חסיד שבשבתים, והגם שעל זרעו הוא אומר הענפים יגידו על השורש, וקושית התוס' אינו קושיא, כי דרשת חכמים היא באם אינו ענין ולוי לצד שהיה חסר נקבה לא נמנע מלשמש מטתו כהלכה (יבמות סא: אהע"א סי' א'): **ועוד** לא אמרו איסור דבר זה אלא לצד צער ישראל ולא לצד צער האומות כי ירעבו כי לא מעלין ולא מורידין, ואז לוי אין חיוב למנוע עצמו לצד צרת האומות כי יעקב היתה לו תבואה כאומרם ז"ל (תענית י:): ולא היה שולח בניו לשבור בר אלא לצד מראית העין דכתיב (מ"ב א') למה תתראו. והגם שאמרו (ב"ר פ' צ"א) ששלמו שערי מכדא זה היה אחר שנה ראשונה. אבל שנה ראשונה ודאי שהיה להם תבואה, ולזה היה מותר לו לשמש, ובשביל יוסף אין להם למנוע עצמן בשביל חשש רעב יחיד, ויוסף אם לא היה טעם

שהיה חשוך בנים אפשר שהיה נמנע לצד חשש אביו ואחיו כי ירעבו והם רבים:

חכמת שלמה. ראה הערה 10.

25) תענית י עמוד ב. שָׁכַח וְאָכַל וְשָׁתָה — אל יתראה בפני הצבור, ואל ינהיג עידונין בעצמו, שָׁנְאָמַר: "ניאמר יעקב לבניו למה תתראו", אמר להם יעקב לבניו: אל תראו עצמכם כשאתם שובעין, לא בפני עשו ולא בפני ישמעאל, כדי שלא יתקנאו בכם.

פרשתינו מב א. וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֹשֵׁב בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ:

רש"י ד"ה למה תתראו. למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאלו אתם שבעים? באותה שעה עדין ה' להם תבואה (תענית י'). ולי נראה פשוטו למה תתראו, למה יהיו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם, שאין אתם מבקשים לכם אכל בטרם שיקלה מה שביניכם. ומפי אחרים שמעתי, שהוא לשון כתישה, למה תהיו כחושים ברעב, ודומה לו ומרונה גם הוא יורא (משלי י"א):

פרשתינו מג ב. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לְאָכַל אֶת-הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הָבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַבְיָהֶם שָׁבוּ שְׁבוּ-לָנוּ מֵעַט-אָכַל:

רש"י ד"ה כאשר כלו לאכל. יהודה אמר להם המתינו לזמן עד שתקלה פת מן הבית (בראשית רבה): **כאשר כלו.** פד שציאו, והמתרגם פד ספיקו טועה; פאשר פלו הגמלים לשתות מתרגם פד ספיקו — כששתו זי ספוקם הוא גמר שתינתם; אכל זה פאשר פלו לאכל, פאשר תם האכל הוא, ומתרגמין פד שציאו.

פרשתינו מג יא. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל אַבְיָהֶם אִם-כֵּן וְאִפְּאֵל נָאֵת עֲשׂוֹ קַחוּ מִזְמַרְתַּת הָאָרֶץ בְּכַלְיֶיךָם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מְעַט צָרִי וּמְעַט דָּבָשׁ נִכְאֵת וְלֹט בְּטָגִים וּשְׁקָדִים:

26) באר מים חיים. ראה הערה 24.

דבק טוב. ראה הערה 24.

27) תולדות כו יב. וַיְהִי כִּי אָרְכוּ-לָו שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֹף אַבְיָהֶם לָרֶגֶל מְלֹךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַסֶּלֶן וַיֵּרָא וְהִגָּה יִצְחָק מִצְחָק אֶת רַבְּקָה אִשְׁתּוֹ:

רש"י ד"ה וישקף אבימלך וגומר. ראהו משמש מטתו:

רש"י ד"ה בשנה ההיא. אע"פ שאינה פתקנה, שהיתה שנת רעבון (בראשית רבה): בארץ ההיא בשנה ההיא. שניהם למה? לומר, שהארץ קשה ושהשנה קשה:

מלאכת הקודש כאן. ומריש הוה אמינא להשיב חורפי דהטעם דיצחק שימש מיטתו היינו לאחר עבור שני רעבון, וראיה לדבר דכתיב (שם פס' ח) ויהי כי ארכו לו שם הימים, ור"ל כי ארכו הימים ופקד ה' את עמו את הארץ ההיא לתת ליושביה לחם, אז והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו דהיינו ששימש מטתו, ואע"ג דבתר הכי הוא דכתיב ויזרע יצחק בארץ ההיא ופירש"י שהיתה שנת רעבון, מכל מקום על כרחך לומר דזריעת יצחק מקמי הכי היתה מדכתיב ויהי כי ארכו לו שם הימים משמע דזו היתה באחרונה, אלא דהכתוב איחר הזריעה באחרונה להסמיך לה ויגדל האיש וכו' ויהי לו מקנה צאן (פס' יג-יד) לומר שבהצטרפות הזריעה של שנה ראשונה שהיה רעבון והיה מוכר תבואה וקונה צאן ובקר ועבודה רבה כל ימי היות יצחק שרוי בגרר ולפיכך קינאו בו פלשתים באורך הימים וגירשוהו מאתם, אבל לא שימש מטתו אלא עד כי ארכו לו שם הימים שהיתה רווחה בעולם. ולכן חז"ל וב"ר סד, ה' לא תפשו על יצחק מטעם זה אלא מטעם ששימש מטתו ביום, וקשה דעדיפא מינה היה להם לתפוש עליו ששימש מטתו בשני רעבון, דהכי משמע מפשטא דקרא, שהרי אחר שאמר הכתוב והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו דהיינו תשמיש המטה נאמר אח"כ ויזרע יצחק בארץ ההיא בשנה ההיא ופירש"י שהיתה שנת רעבון. אלא ודאי כדאמרן דסבירא להו דלא שימש מטתו בשני רעבון, וכמו שנאמר 'ויהי כי ארכו לו שם הימים' דמשמע דההוא עובדא דהיה מצחק את רבקה הוה בתר הכי, ואע"פ שהוא נזכר בכתוב ראשונה ואח"כ נאמר ויזרע יצחק בשנה ההיא שהיא שנת רעבון, מ"מ על כרחך לומר דזריעת יצחק היתה בראשונה כדאמרן, ולא איחרה הכתוב אלא כדי לסמוך לה ויגדל יצחק וכו' ויקנאו אותו פלשתים. ובהא דשימש מיטתו ביום ג"כ כבר כתבנו טעם כעיקר בפר' תולדות (כו, ח) ד"ה וישקף אבימלך ע"ש ותבין. והיינו טעמא דלא הקשו התוס' במס' תענית (יא, א) ד"ה אסורן אלא על לוי ששימש מטתו בשני רעבון ולא הקשו גם מיצחק.

(28) ויגש מו טו. אלה | בגי לאה אשר ילדה לי עקב בפתן ארם ואת דינה בתו פלגפוש בגניו ובנותיו שלשים ושלש:

רש"י ד"ה שלשים ושלש. ובפרטן אי אתה מוצא אלא שלשים ושנים, אלא זו יוכבד שפולדה בין החומות

רא"ם שם. וירא ראהו שהיה משמש מטתו. דאל"כ איך ידע מאותו צחוק שהיא אשתו אבל עדיין לא ידעתי מאין הוציא שהיה משמש מטתו דילמא נישוק וגיפוף וכיוצא בהן היה אבל ליכא לאקשוויי היאך היה משמש מטתו ביום והלא ישראל קדושי' הם ואין משמשין מטותיהן ביום כדפריך בשבת פרק רבי עקיבא והיאך היה יכול לשמש מטתו בזמן הרעב אפילו בלילה הא כתיב וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב ודרז"ל מכאן שאסור לשמש מטתו בשני רעבון משום דאיכא למימר בבית אפל הוה כדמשני התם בבית אפל מותר א"נ מאפיל בטליתו הוה דאמ' רבא ת"ח מאפיל בטליתו ומותר ומשום רעב ליכא מאחר שבגרר שבא יצחק שם לא היה בו רעב דטעמא מאי אסרו בזמן הרעב משום דאין ראוי להיות כל העולם בצער והוא במנוחה ובאותו מקום כולהו במנוחה הוו:

רא"ם כאן. ראה הערה 6.

נחלת יעקב תולדות שם. והקשה הרא"ם האיך הי' משמש מטתו אפי' בלילה הא קי"ל דאסור לשמש בשני רעבון ותי' טעמא מאי אסרו דלא יהא כל העולם בצער והוא במנוח' ובגרר כלהו במנוחה הון עכ"ד ולא נהירא דגם בגרר הי' רעב כמו שפי' הרב בפ" בארץ ההיא בשנה ההיא....

ט"ז או"ח שם. ולא דק הרב בזה דמ"ש במקום שהי' יצחק לא הי' דעב זה אינו דהא כתיב ויזרע יצחק בשנ' ההיא ופירש"י שהי' שנה קשה ש"מ שגם באותו גבול הי' קשה..

מלאכת הקודש לרש"י. ולכאורה יש לתרץ כדברי הרא"ם שבמקום ההוא לא הי' רעב לפיכך שימש מטתו. אך זה אינו שודאי בארץ ההיא הי' רעב כמ"ש ויזרע יצחק בארץ ההיא וכו' ופירש"י אע"פ שהיתה שנת רעבון הרי דבכל העולם הי' רעב ודוחק הוא לחלק ולומר שלא הי' שם רעב כל כך כשאר מקומות דודאי אף בארץ ההיא נתייקר השער כפליים ממה שהי' קודם לכן והוא מקרי רעבון...

מהרש"א תענית שם. ראה הערה 10.

תולדות שם יב. ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו יהוה:

בכניסתו לעיר, שנגמר אשר ילדה אתה ללוי במצרים –
לדתה במצרים ואין הורתה במצרים:

שם כו. פל־הנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי ירכו
מלבד נשי בני־יעקב פל־נפש ששים ונשי:

רש"י ד"ה כל הנפש הבאה ליעקב. שיצאו מארץ כנען
לבא למצרים; ואין "הבאה" זו לשון עבר אלא לשון
הונה, כמו בערב היא באה (אסתר ב' ד'), וכמו והנה רחל
בתו באה עם הצאן (בראשית כ"ט), לפיכך טעמו למטה
באל"ף, לפי ששיצאו לבא מארץ כנען לא היו אלא
ששים ונשי, והשני, כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה
שבעים – הוא לשון עבר, לפיכך טעמו למעלה בפ"ת,
לפי שמשבאו שם היו שבעים, שמיצאו שם יוסף ושני
בניו, ונתוספה להם יוכבד בין החומות. ולדברי האומר
תאומות נולדו עם השבטים, צריכים אנו לומר שמתו
לפני ירידתן למצרים, שהרי לא נמנו כאן; מצאתי
בניקרא רבה, עשו שש נפשות היו לו, והכתוב קורא
אותן נפשות ביתו, לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות
הרבה; יעקב שבעים היו לו, והכתוב קורא אותן נפש,
לפי שהיה עובדים לאל אהד:

במדבר ג טו רש"י ד"ה מבן חדש ומעלה. משיצא
מכלל נפלים הוא נמנה לקרא שומר משמרת הקדש; א"ר
יהודה ברבי שלום למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן
הבטן, שנגמר "אשר ילדה אתה ללוי במצרים" (במדבר
כ"ו:נט), — עם פניסתה בפתח מצרים ילדה אותה
ונמנית בשבעים נפש, שישארה מונה חשבונם לא
תמצאם אלא שבעים חסר אחד, והיא השלימה את המנן
(תנחומא):

**פנחס כו נט רש"י ד"ה אשר ילדה אתה ללוי
במצרים.** לדתה במצרים ואין הורתה במצרים, כשנכנסו
לתוך החומה ולדתה, והיא השלימה מנין שבעים, שהרי
בפרטן אי אמה מוצא אלא ששים ותשע:

29 רש"י פנחס שם כד. לישוב. הוא יוב האמור
בירדן מצרים, כי כל המשפחות נקראו על שם ירדן
מצרים, והנולדו משם והלאה לא נקראו המשפחות על
שמן, חוץ משפחות אפרים ומנשה שנולדו כלם
במצרים, וארץ ונעמן בני בלע בן בנימין; ומצאתי ביסודו
של רבי משה הנרשן, שירדה אמן ממצרים כשהיתה
מעברת מהם, לכך נחלקו למשפחות כחצרון וקמול שהיו
בני בנים ליהודה, וחקר ומלפיאל שהיו בני בנים של
אשר; ואם אגדה היא הרי טוב, ואם לאו, אומר אני שהיו

לבלע בני בנים הרבה, ומשנים הללו, ארץ ונעמן, יצאה
מכל אחד משפחה רבה, ונקראו תולדות שאר הבנים על
שם בלע, ותולדות השנים הללו נקראו על שמם, וכן אני
אומר בבני מכיר שנתלקו לשתי משפחות, אחת נקראת
על שמו, ואחת נקראת על שם גלעד בנו; חמש משפחות
חסרו מבניו של בנימין, כאן נתקיימה מקצת נבואת אמו
שקראתו בן אוני — בן אבינומי, ובפילגש בגבעה
(שופטים כ') נתקיימה פלה. זו מצאתי ביסודו של ר' משה
הנרשן:

34 ירושלמי תענית שם. ראה הערה 20.

35 בראשית רבה פרק לא יב. אמה ובניה, רבי יהודה
בר סימון ורבי חנין בשם רב שמואל בר רבי יצחק אמר
נח כשנכנס לתבה נאסר לו פריה ורביה, הדין הוא
דכתיב: ובאת אל התבה אמה ובניה לעצמה, ואשתה ונשי
בניה לעצמן, פיון שיצא התיר לו, הדין הוא דכתיב
(בראשית ה, טז): צא מן התבה אמה ואשתה ובניה ונשי
בניה, אמר רבי אבון פתיב (איוב ל, ב): בתסר ובכפן
גלמוד, אם ראית חסרון בא לעולם, וכפן בא לעולם,
גלמוד, הני רואה את אשתה כאלו היא גלמודה, שכן
בכרפי הים קורין לגדה גלמודה. אמר רבי הונא פתיב
(בראשית מא, ו): וליוסף ילד שני בנים בטרם תבוא שנת
הרעב.

שם פרק לד ז. אמה ואשתה ובניה ונשי בניה (בראשית ה,
טז), רבי יודן ב"ר סימון, ורבי יוחנן בשם רבי שמואל בן
רבי יצחק, נח פיון שנכנס לתבה נאסרה לו פריה ורביה,
הדין הוא דכתיב (בראשית ו, יח): ובאת אל התבה אמה
ובניה לעצמה, ואשתה ונשי בניה לעצמן, וכיון שיצא
התירו, הדין הוא דכתיב: צא מן התבה אמה ואשתה. אמר
רבי איבו (איוב ל, ג): בתסר ובכפן גלמוד, אם ראית חסר
בא לעולם וכפן בא לעולם, גלמוד, הני רואה את אשתה
כאלו גלמודה. אמר רב הונא פתיב (בראשית מא, ו):
ויליוסף ילד שני בנים, אימתי, בטרם תבוא שנת הרעב.

37 קרבן העדה לירושלמי שם. חסרון בא לעולם.
כגון נח שנחסרו הבריות וכגון יוסף שהיה כפנא בעולם:

38 משכיל לדוד כאן. ראה הערה 10.

רמ"א או"ח סר"מ סי"ב. אסור לשמש מטתו בשני
רעבון אלא לחשוכי בנים [פירוש מי שאין לו בנים] הגה וע"ל
סי' תקע"ד ס"ד וה"ה בשאר צרות שהם כרעבון [ירושלמי
דתענית]:

עזר מקודש לשו"ע אה"ע סכ"ה ס"ו. כתבתי במק"א אודות מה שבחסר כפן גלמוד וכ' באו"ח ר"מ ותקע"ד שכן הוא בכל צרה שלא תבא שכשאינ בעיר ההיא צרה רק בעיר אחרת יש אין בזה חיוב פרישות ע"ש מה שכתבתי באריכות בזה כמה פרטים. ונראה דכשמיחוש שקורין פאקין או מאזלין בין ילדים ח"ו לא שייך בזה בחינת גלמוד כיון שהוא מה שאין הגדולים בזה באחריות אין צריך לומר כל שאין להם ילדים קטנים שיש בהם חשש כגון שכבר היה בהם מיחושים הנ"ל ונתרפאו שאין בהם עוד חשש פחד ממיחושים שבזה פשיטא דלא שייך גלמוד לגבי בעה"ב ההם כיון שאין נוגע החסרון אליהם כלל וגם שאין לפרוש את עצמו מדרכי הציבור מלהצטער בצרתם. וגם בזה יש לכל אחד ואחד בעיר להשתתף בצער של רבים שמצטערים בזה על כל זה לגבי גלמוד נראה דלא שייך בזה כי אם מי שהוא בכלל אחריות דחוסר כפן אך גם בעה"ב שיש בבינתם ילדים קטנים שיש פחד שיוכל להגיע להם ממיחושים הנ"ל יש גם כן מקום לומר שאינם בכלל חוסר כו' גם דלא פלוג בזה ברעבון וגם עשירים שאוצרותיהם מלאים כל טוב הם בכלל חוסר גלמוד מכל מקום רעבון שאני שאפשר שגם עליהם יעבור כוס זה כי יתקבצו עניים רבים על ידי סכנת נפשם ויטלו את כל שיש לו להעשיר מה שאין כן בזה שכיון שהגדולים אין להם סכנה לא שייך גלמוד כן יש לצדד זכות על שאינם נזהרים בזה ובלייל טבילה נראה שגם המג"א ז"ל יודה בזה שאין לפרוש את עצמו כלל ובפרט בבעה"ב שאין להם ילדים שיהיה עליהם חשש מיחושים הנ"ל שבזה נראה שמודה המג"א ז"ל דלא שייך בזה גם מדת חסידות לפרישות ובשיש להם ילדים שיש עליהם האחריות אולי מצד מדת חסידות יש לפרוש להמג"א ז"ל גם בלייל טבילה או לומר לה שלא תטבול כלל כי יש מקום לו' שכיון שקטנים נתפשים ח"ו בעונות אבותם אם כן כמו שפשוש מעשים טובים מוטל ביותר בעת המיחוש שבין ילדים שבעיר שעל ידי זה אולי ינצלו ילדים שלו וכתוב לשון רבים לשוא הכיתי בניכם מוסר לא לקחו שמשמע שבכל הקיבוץ יש התעוררות מוסר על ידי בנים דקצתם כמו כן שייך בזה גלמוד על ידי חשש מכת המדינה שבין שזה הוא כדי להתעורר לתשובה ומעשים טובים שמבואר שראוי להתעורר בזה ביותר בין שזה הוא בדרך צער וסיגוף לעורר על ידי זה רחמים ושועה הרי כל שהוא בכלל אחריות הסכנה ראוי לו להתעורר בזה ואדרבא היה מקום לומר שכשכבר חל המיחוש על ילדיו ולפי האומדנא הסכנה רחוקה או כשלפי האומדנא הסכנה

קבועה כלל בדרך הטבע עד גדר של ייאוש בכל זה לא יהיה שייך גלמוד שכיון שחל בלי סכנה הוא שוה לכאורה לילדים שבטוח שלא יחול עליהם המיחוש וכן כשכבר יש בזה גדר ייאוש ח"ו שהרי זה מעין מש"ה וכאשר מת הילד קם ואכל כו' וצלע"ע בכל זה ומכל מקום מי שילדיו אינם בחשש אחריות בזה והוא גם כן ליל טבילה נראה דלכ"ע אין להחמיר בזה כלל ובפרט שיש לצדד שאולי כיון שאין נמלט ממיחוש הנ"ל שום ילד רק אחד בעיר ושנים במשפחה והיינו רבותיהו דילדים אין זה בגדר חסר כפן שאין זה בגדר חסרון בא לעולם ומה שקצת ילדים מתים ח"ו במיחושים ההם גם ששייך על זה בקשות ותפילות להשי"ת על כל זה כיון שאינו בגדר מה שצריכים לגזור על ידי זה תענית כמו שאמרו חז"ל השיעור כפי הימים שבהם סכום המתים אולי על ידי זה יש לצדד שאינו בגדר חסר כו' וגם שזה רחוק נראה דחזי על כל פנים לאצטרופי לסברות הנ"ל לקולא:

מלאכת הקודש לרש"י כאן. ראה הערה 27.

(39) נח שם רש"י ד"ה אתה ובניך ואשתך. הַאֲנָשִׁים לְבַד וְהַנְּשִׁים לְבַד; מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסְרוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמְּטָה: (שם):

רש"י שם ז.ז. נח ובניו. הַאֲנָשִׁים לְבַד וְהַנְּשִׁים לְבַד, לְפִי שֶׁנֶּאֱסְרוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמְּטָה מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם שָׂרוּי בְּצַעַר:

מזרחי. האנשים לבד והנשי' לבד שנאסרו בתשמיש המטה. נראה לי שבוש הוא שנפל בספרי' שמפני שראו גבי ובאת אל התיב' אתה ובניך ואשתך וגו' שפירוש האנשי' לבד והנשי' לבד חשבו שכמו כן ראוי לפרש זה אצל הפועל דחד טעמ' הוא ואין הדבר כן שהרי גבי צא מן התיב' אתה ואשתך תמצא אחריו ויצא נח ובניו ואשתו האנשי' לבד והנשי' לבד ואין זה לאסור התשמיש אלא לאורחא דמלתא בלבד להזכיר האנשי' לבד והנשי' לבד דדוקא גבי צווי דאשכחן גבי ביאתן אל התיב' שצוה האנשי' לבד והנשי' לבד וגבי יציאתן צוה האנשי' עם הנשי' דרשו בו רז"ל מה שדרשו אבל בספור מה שעשה נח מעצמו לעול' הוא מזכיר האנשי' לבד והנשי' לבד בין לגבי ביאתו לתיב' בין לגבי יציאתו ממנ' משום אורחא דמילתא ולכן בפרק חלק ובב"ר לא תמצא שדרז"ל זה אלא גבי צוויי של נח בין בצוויי ביאתו בין בצוויי יציאתו אבל גבי ויבא נח או ויצא נח שהוא ספיר בעלמא לא דרשו כלום מפני שדרך הספור תמיד לתפוש האנשי' לבד והנשי' לבד:

גו"א. לפי שנאסרו בתשמיש המטה. דאם לא כן הוי למכתב ויבא נח ואשתו כדכתיב (להלן ח, טז) "צא אתה ואשתך וגו'", אף על גב דאחר שיצא מן התיבה כתיב (שם שם יח) "ויצא נח ובניו", היינו טעמא אף על גב שאמר לו "צא אתה ואשתך" והתיר לו תשמיש המטה, מכל מקום לא היה עוסק בפרייה ורבייה, מפני שהיה דואג שיביא המבול, כדפירש רש"י לקמן (ט, ט), ולפיכך אסר עצמו בתשמיש המטה עד שנשבע לו הקב"ה שלא יביא המבול לעולם, ופירוש הרא"ם אינו נכון:

רש"י שם ח טז ד"ה אתה ואשתך וגו'. איש ואשתו, פאן התיר להם תשמיש המטה:

רש"י שם ח יז. ושרצו בארץ. ולא בתבה, מגיד שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש:

נח ז ז רש"י ד"ה נח ובניו. האנשים לבד והנשים לבד, לפי שצארו בתשמיש המטה מפני שהעולם שרוי בצער:

נח ז כג. וימח את כל הנהלים אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ וישאר אדני ונח ואשר אתו בתבה:

מלאכת הקודש לרש"י כאן. ראה הערה 27.

פרשתינו מא נה. ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם מעשו:

רש"י ד"ה ותרעב כל ארץ מצרים. שהקריבה תבואתם שאצרו חוץ משל יוסף: אשר יאמר לכם תעשו. לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו, וכשבאו אצל פרעה ואומרים: פה הוא אומר לנו, אמר להם: ולמה לא צברתם פר, והלא הכריז לכם ששני הרעב באים? אמרו לו: אספנו הרבה והקריבה, אמר להם: אם כן, כל אשר יאמר לכם תעשו; הרי גזר על התבואה והקריבה, מה אם יגזר עלינו ונמות!

ויגש מז יג. ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי הטף: ולחם אין בכל הארץ כפי כבוד הרעב מאד ותלה ארץ מצרים ונאמר פנעו מפני הרעב: וילקט יוסף את כל הפסח הנמצא בארץ מצרים ובארץ פנעו בשבט אשר יהם שבגרים ויבא יוסף את הפסח ביתה פרעה: ויתם הפסח מארץ מצרים ומארץ פנעו ויבאו כל מצרים אל יוסף לאמר הבה לנו לחם ולמה נמות נגיד פי אפס פסח: ויאמר יוסף הבו מקניכם ואתנה לכם

במקניכם אם אפס פסח: ויבאו את מקניהם אל יוסף ויתן להם יוסף לחם בסוסים ובמקנה הצאן ובמקנה הפקר ובחמרים וינהלם בלחם בכל מקניהם בשנה הקוא:

שערי תשובה או"ח סימן תקע"ד. בש"ע בשנת רעבון. עיין לעיל סי' רמ"ם דה"ה בשאר צרות שהם כרעבון ועיין בר"י בשם שכנה"ג שכ' דסמכנין האידנא על מ"ש התו' שאינו רק מידת חסידות ולוי לא נהג זה ואפילו תימא דנהגי' איסור מסתי' בשנת רעבון כו' וע"ש דאבא מארי ז"ל בתשובה גמגם על דבריו כו' ועיין בשו"ת בית יהודה סי' מ"ם שהביאו לעיל סי' רמ"ם אך בספר בר"י כתבו בשם אביו הרב ז"ל שכתב בתשו' כשהמזונות מצוים רק שהם ביוקר גדול אין זה רעבון ואין צריך למנוע מתשמיש והסכימו עמו חכמי ירושלים תוב"ב ומשמע דאף ביוקר כפלים ל"ל בה ועיין בדברי דוד להגאון בעל ט"ז פ' מקץ שכתב דדוקא תשמיש לתענוג בעלמא אסור אבל לקיום המין או דיצרו תקיף עליו ויש חשש השחתת זרע אין איסור ודבר זה בכלל חשוכי בנים אלא דמלתא דפסיקא נקט עכ"ל. והביאו בא"ר ומזה תמה על מ"ש הט"ז כאן דאפילו לא קיים פ"ו אסור דליתא וכמ"ש וכן כ' בספר צידה לדרך ע"ש. ועיין בבר"י בשם אביו הרב ז"ל דמי שקיים פ"ו מאשתו הראשונה אך מהשניה לא זכה להבנות ורוצה אשה חוטרא לידה וכו' אינו בכלל חשוכי בנים ואסור וע"ש:

וישב לח יא. וירבו הימים ותמת בת שוע אשת יהודה וינחם וילעל על גנותי צאנו הוא וחיבה רעהו העדלמי תמנתה:

לקוטי שיחות חלק ה עמוד 216. דער ביאור בכל הנ"ל : דער טעם פארוואס ואת בנימין (דוקא) גו' לא שלח גו' פן יקראנו אסון", ווערט דערקלערט אין דעם פסוק גופא : נאך די ווערטער ואת בנימין" איז דער פסוק מוסיף אחי יוסף", אגדייטנדיק דערמיט אז ווייל בנימין איז געווען אחי יוסף" און לפי דעתו של יעקב איז דאך דער אומגליק, וואס האט פאסירט מיט יוסף'ן (חי' רעה אכלתהו"), געקומען דערפון וואס ער האט זיך געפונען בדרך (וואס דארט זיינען מצוי חיות רעות) - האט ער דערפאר מורא געהאט אז אויך מיט זיין ברודער בנימין זאל ניט פאסירן אן ענלעכער אסון בדרך. און הגם ס'איז פשוט, אז אן איינמאליקער אומגליק ר"ל איז ניט מחייב אז די אומשטענדן אין וועלכע ס'האט פא- סירט דער אומגליק זאלן ווערן באטראכט ווי א סכנה קבועה אויף

(בראשית מא נ) וכן עשו נח ובניו והבהמה והחיה והעוף לא נזקקו לפריה ורביה כשנכנסו לתבה, שכן צוה להם הקב"ה כשנכנסו לתבה, מנין ויבא נח ובניו (בראשית ז ז), הזכרים לעצמן, ואשתו ונשי בניו (שם) הנקבות לעצמן, כך כל הימים שהיה נח בתבה, היו נח ובניו וכל אשר אתו אסורים בתשמיש המטה, אמר להם הקב"ה אפשר שאהא כועס ומחריב את העולם ואתה בונה, אלא כשיעבור המבול אתם נזקקים לפריה ורביה, שנא' לאמר לאסורים צאו (ישעיה מט ט) וכיון שיבשה הארץ אמר לו הקב"ה צא מן התבה [אתה ואשתך] (בראשית ח טז), והתיר להם פריה ורביה, ואף לבהמה ולחיה ולעוף התיר, שנאמר ושרצו בארץ ופרו ורבו (שם שם יז),

בראשית רבה לא שם. ראה הערה 10.

בראשית ז כד. פִּי שְׁבַעֲתִים יִקְסֹמְרוּ וְלִמְדָה שְׁבַעִים וְשִׁבְעָה:

רש"י ד"ה שבעים ושבעה. לשון רבוי שביעיות אֶחָד לוֹ, כִּי דָרַשׁ רַבִּי תַנְחֻמָּא. וּמְדַרְשׁ בְּרֵאשִׁית רַבָּה לֹא הֵרַג לְמֶדָה כְּלוּם, וְנִשְׁוִי פוֹרְשׁוֹת מִמֶּנּוּ מְשַׁקְּמוּ פְרִיָה וְרַבִּיָה, לְפִי שֶׁגִּנְזְרָה גִּנְזָה לְכָלוֹת וְרָעוּ שָׁל קִינן לְאַחַר שְׁבַעֲה דוֹרוֹת, אָמְרוּ מַה אָנוּ יוֹלְדוֹת לְבַהֲלָה? לְמַחַר הַמַּבּוּל בָּא וְשׁוֹטֵף אֶת הַכֹּל וְהוּא אֹמֵר לְהָן וְכִי אִישׁ הֲרִגְתִּי לְפַצְעִי? וְכִי אֲנִי הֲרִגְתִּי אֶת הַכֹּל, שְׁהִיָה אִישׁ בְּקוּמָה וְיִלְדַּד בְּשָׁנִים, שְׁהִיָה וְרָעִי כְּלָה בְּאוֹתוֹ עוֹן? וּמַה קִּינן שְׁהִרַג נִתְלָה לוֹ שְׁבַעֲה דוֹרוֹת, אָנִי שְׁלֹא הֲרִגְתִּי, לֹא כִּי שְׁשִׁיתְלוּ לִי שְׁבַעֲיוֹת הֲרַבְּהָ? וְזֶהוּ קַל וְחֹמֶר שָׁל שְׁטוֹת, אִם כֵּן אִינן הַקָּב"ה גּוֹבֵה אֶת חוֹבוֹ וּמְקַיֵּם אֶת דְּבָרוֹ:

שם כה ד"ה וידע אדם וגו'. בא לו לְמֶדָה אֶצֶל אֶדָם הֲרֵאשׁוֹן וְקָבַל עַל נְשִׁיו, אָמַר לָהֶם: וְכִי עָלִיכֶם לְדַקְדַּק עַל גִּנְזְרָתוֹ שָׁל מְקוּם? אֲתֶם עָשׂוּ מִצְוֹתֵיכֶם וְהוּא יַעֲשֶׂה אֶת שְׁלוֹ. אָמְרוּ לוֹ: קִשְׁט עֲצָמָה תַחֲלָה, וְהִלֵּא פְרִשְׁתָּ מֵאֲשַׁתָּה זֶה מֵאֶה וְשְׁלֵשִׁים שָׁנָה מִשְׁנַקְנָסָה מִיָּתֶה עַל יָדָה: מִיָּד וְיַדַּע אֶדָם וְגוֹמֵר. וּמַהוּ עוֹד, לְלַמֵּד שְׁנִתְוֹסְפָה לוֹ תַאֲוָה עַל תַּאֲוָתוֹ (בראשית רבה):

(52) בראשית א כה. וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלָאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְכִבְשֶׁהָ וַרְדּוּ בְדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיַּי הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ:

נח ט ז רש"י ד"ה ואתם פרו ורבו. לְפִי פְּשׁוּטוֹ הֲרֵאשׁוֹנָה לְבַרְכָּה וְכֵאן לְצוּוִי. וּלְפִי מְדַרְשׁוֹ לְהַקִּישׁ מִי שְׁאִינּוּ עוֹסֵק בְּפְרִיָה וְרַבִּיָה לְשׁוֹפֵף דְּמִים (יבמות ס"ג):

שטענדיק און פֿאַר דער גאַנצער משפחה האָט שוין אָבער רש"י געזאגט אין אַ פֿריי ערדיקער סדרה אַז אויך רח"ל פטירה איז געקומען צוליב איר זיין בדרך"; און וויבאלד אַז דרך" איז שוין געווען אַ סיבה צו צוויי אומגליקלעכע פֿאַסירונגען און אין דער זעלבער משפחה, האָט יעקב דערפֿאַר געהאַט גענוג גרונט אַני צונעמען אַז אויך פֿאַר בנימין'ען באַשטייט דאָרט אַ סכנה, ובדוגמת להמסופר אין אַ פֿריערדיקער סדרה, וועגן תמר און די וועלכע האָבן מיט איר חתונה געהאַט, אַז נאָכן צווייטן טויט־פֿאַל האָט שוין יהודה ניט געוואָלט איר געבן שלה'ן פֿאַר אַ מאָן כִּי אמר פֿן ימות גם הוא כאחיו", אַז הוּא ווי דורך תמר'ן האָט שוין פֿאַסירט צוויי מאָל אַ טויטפֿאַל, און ביידע מאָל - מיט שלה'ס ברידער, איז זי מוחזקת פֿאַר אַ קטלנית בנוגע שלה'ן ".

(47) רש"י ר"פ לך לך ד"ה לך לך. לְהַנְּאִתָּה וְלִטּוֹבָתָה, שָׁם אַעֲשֶׂה לְגוֹי גְדוֹל, כֵּאֵן אִי אֶתָּה זוֹכָה לְבָנִים, וְעוֹד שְׁאוּדִיעַ טְבַעָה בְּעוֹלָם:

(48) עמק השעלה לשיאלתות פרשת ויגש. ראה בסוף.

(50) בראשית א כה. וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלָאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְכִבְשֶׁהָ וַרְדּוּ בְדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיַּי הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ:

(51) תנחומא פרשת נח יא ג. לאמר לְאֶסוּרִים צֹאוּ, שְׁהִיּוּ אֶסוּרִים מִתְּשִׁימֵי הַמַּטֶּה. לְמַדָּה, שְׁבַעֲשַׁע שְׁהַעוֹלָם נִתּוֹן בְּצִרָה וּבְחֶרֶב אֶסוּר לְאֶדָם לְהִנְזַק בְּפְרִיָה וְרַבִּיָה, שְׁלֹא יָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹסֵק בְּחֶרֶב הַעוֹלָם וְהוּא בּוֹנֵה. וְכֵן עֲשֶׂה יוֹסֵף, עַד שְׁלֹא בָּאוּ שְׁנֵי בְצִרַת נִזְקָה לְאֲשַׁתּוֹ, שְׁנַאָמַר: וְלִיוֹסֵף יִלְדַּד שְׁנֵי בָנִים (בראשית מא, נ). אִימְתִי, בְּטָרָם תְּבוֹא שְׁנַת הַרְּעָה (בראשית מא, נ).

תנחומא בוכר פרשת נח יז. ד"א [צא מן התבה]. אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם הוציאה ממסגר נפשי (תהלים קמב ח), כשהיה נח בתוך התבה היה תדיר מתפלל, שנאמר על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו (שם לב ו), ומה היה מתפלל, הוציאה ממסגר נפשי, א"ל הקב"ה גזירה היא מלפני שישתלמו שנים עשר חודש, אם אינן משתלמין אין אתה יוצא, וכן אמר ישעיה בעת רצון עניתיך [וגו'] לאמר לאסורים צאו (ישעיה מט ח ט), זה נח ובניו שהיו אסורים בתשמיש המטה, וכן עשה יוסף כשראה שני רעבון עתידות לבוא, נזקק לפריה ורביה עד שלא באו, שנא' וליוסף ילד שני בנים [בטרם תבא שנת הרעב]

53) לקוטי שיחות חלק ה עמוד 220. לאחר כל הביאור בלייבט דאָ נאָך אַ שאלה אין דעם פירוש שהשטן מקטרג בשעת הסכנה", וואָס די שאלה פאַרענטפערט רש"י דערמיט וואָס ער גיט אָן אַז דעם פירוש האָט געזאגט ר' אליעזר בן יעקב (נאָר היות אז בדרך הפשט איז דאָס ניט קיין גרויסע שוועריקייט - (און וועט ערשט קומען שפעטער, כדלקמן) באַנוגנט זיך דעריבער רש"י מיט אַן אויפקלערונג בדרך רמז, דורך ברענגען דעם נאָמען פון דעם בעל המאמר). אַ חזקה ווערט בכלל באַשטימט דורך דריי מאָל, און ווי דער תלמיד וועט לערנען ווייטער, אין פ' משפטים, וועגן דעם דין פון אַ שור המועד - אַז דוקא דורכדעם וואָס נגח הוא מתמול שלשום", ווען ער האט שוין געשטויסן דריי מאָל, ווערט ער מוחזק פֿאַר אַ נגחן. און וויבאלד אַזוי, קען מען פרעגן : דעם שאָרן וואָס דרך" האָט פאַראורזאָכט צו משפחת בנימין געפינט מען בלויז ביי צוויי פּאַלן איינמאל ביי זיין מוטער רחל און איינמאל ביי זיין ברודער יוסף – טאָ ווי אַזוי האָט עס שוין יעקב אָנגענומען ווי אַ חזקת סכנה פאר בנימין'ען ? אָט די קשיא באַוואָרנט רש"י דורכן זאָגן אַז אָט דעם פירוש שהשטן מקטרג בשעת הסכנה" זאגט ר' אליעזר בן יעקב (כדלהלן סעיף יב). די זעלבע קשיא קען מען פרעגן אויך פריער, ביי די ווערטער פן ימות גם הוא כאחיו" וואו רש"י פארטייטשט מוחזקת היא זו שימותו אנשי" : ווי אַזוי קען תמר באַצייכנט ווערן ווי מוחזקת שימותו אנשי" בעת דאָס האָט לפועל פאַסירט בלויז צוויי מאָל (דער פּאַל פון ער און דערנאָך פון אונן) ? און לפי הנ"ל איז דאָך ממה נפשך: אויב בענינו געפינט רש"י פאַר נויטיק צו באַוואָרענען אָט די קשיא, האָט ער עס געדארפט באַוואָרענען אויך ביי מוחזקת" פון תמר; און אויב דאָרטן שטעלט ער זיך ניט אָפּ אויף דעם – אָנעמענדיק אַז דאָס איז ניט בסתירה צו דעם וואָס ביי שור המועד פּאַדערט זיך דוקא דריי נגיחות, ווייל עס קען זיין אַז באַ געוויסע ענינים זאָל ניט זיין קיין חזקה סיידן דורך דריי מאָל און ביי אַנדערע איז גענוג צוויי מאָל - האָט דאָך רש"י לפי זה אויך אין אונזער פּאַל געקענט לכאורה אויסקומען אָן דער באַ-וואָרעניש, און ניט אַראָפּברענגען דעם נאָמען ראב"י ? איז דער ביאור אין דעם : אין גמ' איז דאָ אַ פלוגתא צווישן רבי און רשב"ג: רבי זאָגט אַז בתרי זימני הוי חזקה און רשב"ג האַלט בתלתא זימני הוי חזקה. פירט דאָרט אויס די גמרא, אַז ביי נשואין און מלקיות בלייבט דער דין ווי רבי ; און ביי וסתות ושור המועד איז די הלכה ווי רשב"ג. אין וואָס באַשטייט דער חילוק צווישן

נשואין (און מלקיות) מיט (וסתות און) שור המועד ? פֿאַראַן וואָס זיינען מסביר דעם חילוק דערמיט, וואָס נשואין ומלקיות זיינען האַרבער פון וסתות ושור המועד, איז מען דעריבער ביי זיי מער מחמיר צו חושש זיין פֿאַר אַ חזקה אויך מיט תרי זימני". לויט דער שיטה וואָלט געווען רעכט : כשם ווי פן ימות גם הוא כאחיו" - אַן ענין פון נשואין" - ווערט זיי אַ מוחי זקת אויך דורך צוויי מאָל, ווייל דאָרט איז פֿאַראַן דער חומר פון פקוח נפשות ; אַזוי איז אויך מובן בנדו"ד : וויבאלד אז אויך דרך" איז דאָ פֿאַרבונדן מיט פקוח נפשות, איז בלויז צוויי מאָל גענוג אויף צו חושש זיין. אָבער רש"י זאָגט דאָרט אין גמרא : איכא מילתא דמחזקין לה בתרי זימני ואיכא מילתא דבעינן תלתא זימני", ד. ה. אַז דאָס וואָס ביי נשואין (און מלקיות) קומט די חזקה דורך צוויי מאָל, איז עס (ניט מצד זייער האַרבקייט לגבי די אני דערע, נאָר) צוליב דעם וואָס דאָס זיינען אַזעלכע זאכן וואו די סברא גיט אַן אַרט אַז עס זאל זיך שאפן אַ חזקה שוין דוויך תרי זימני". יא. דער אונטערשייד צווישן נשואין און שור המועד איז אַזוי פשוט, אויך לויט דרך הפשט, אַז רש"י (אפילו בפירושו עה"ת, וואָס ער האָט געשריבן אויך פאר אַ בן חמש למקרא) דאַרף עס גאַרניט מפרש זיין : בשעת עס האַנדלט זיך וועגן אַזא פּאַל וואו די חזקה באַשטימט אַז די זעלבע תוצאות וועלן מהן קומען נאָכאַמאָל, ווייל שוין דער עצם מציאות פון דעם דבר המוחזק איז זיי מחייב און גורם - אַזוי ווי דאָס איז ביי אַ קטלנית", וואָס ווערנדיק מוחזקת שימותו אנשי" נעמט מען אָן אַז איר מעין" יי האָט די טבע צו גורם זיין מיתה - דאָן איז גענוג בלויז צוויי מאָל צו שאפן די חזקה ". אָבער אַנדערש איז עס דאָרט וואו עס רעדט זיך אין אַ פּאַל, וואָס אויך נאָכן ווערן מוחזק צו גורם זיין אַזעלכע תוי צאות, זיינען זיי נאָך אַלץ אָפהענגיק פון נאָך אַ צוגאַב גורם [און אַזוי איז עס ביי אַ שור המועד, וואָס אויך נאָך דער חזקה, ווערט דער שור ניט פֿאַרוואַנדלט אין אַ זאך וואָס איר מציאות אַליין מוז ברענגען נאַטיר-לעך דעם שאדן פון נגיחה (אַזוי ווי ביי קטלנית וואָס איר גורם זיין צו מיתה איז אַן ענין טבעי, אינגאנצן אומאַפֿ-הענגיק פון איר רצון), דערצו פּאַדערט זיך ער זאָל אויך טאָן די פעולה פון נגיחה (און דאָס איז דאָך פֿאַרט תלוי אין אַ געוויסן אויסדרוק פון ווילן" מצד דעם)] שור דא איז שוין ווייניקער עלוליות, און דערפֿאַר קען מען פֿאַרשטיין וואָס אין אַזא פּאַל ווערט די חזקה ערשט נאָכן דריטן מאָל. עפ"י"ז דאַרף מען זאָגן, אַז אויך בנדו"ד - וויבאלד אַז אפילו ביי דער משפחה גופא, האָט דרך"

געבראכט דעם אסון" ניט דירעקט ; עס איז וואָס דער דרך האָט געגעבן די געלעגנהייט לפעולת הסיבה פון דעם טויט אומגליק - דארף דאָך אויסקומען (און מיט א כש"כ פון שור המועד) אז בלויז צוויי מאָל זאָל ניט זיין גענוג צו שאַפן אַ חזקה, און בכּן איז הדרא קושיא לדוכתא. דעריבער זאָגט רש"י אז דעם פּי' האָט געזאגט ראב"י, וואָס לויט זיין שיטה ווערט פאַרשטענדלעך וואָס ביי דרך" ווערט אַ חזקה אויך דורך צוויי מאָל.

ב"ב רפ"ג משנה חזקת הבתים, והבורות, והשיחין, והמערות, והשוכות, והמרחצאות, ובית הבדין, ובית השלחין, והעבדים, וכל שהוא עושה פירות תדיר – חזקתו שלש שנים מיום ליום. שדה הבעל – חזקתה שלש שנים, ואינו מיום ליום. רבי ישמעאל אומר: שלשה חדשים בראשונה, שלשה באחרונה, ושנים עשר חדש באמצע; הרי שמונה עשר חדש. רבי עקיבא אומר: חדש בראשונה, וחדש באחרונה, ושנים עשר חדש באמצע; הרי ארבעה עשר חדש. אמר רבי ישמעאל: במה דברים אמורים – בשדה לבן, אכל בשדה אילן – פנס את תבואתו, ומסק את זיתו, פנס את קניצו – הרי אלו שלש שנים.

שם כב עמוד ב. אמר רבי יוחנן, שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים: מנין לחזקה שלש שנים? משור המועד – מה שור המועד, פנין שנגח שלש נגיחות – נפק ליה מחזקת תם, וקם ליה בחזקת מועד; הכא נמי, פנין דאכלה תלת שנין – נפק לה מרשות מוכר, וקנימא לה ברשות לוקח. אי – מה שור המועד עד נגיחה רביעית לא מיחייב, הכא נמי, עד שנה רביעית לא קנימא ברשותיה! הכי השתא?! התם מפי נגח שלש נגיחות – הני מועד, ואידך, פי לא נגח – מאי לשלם? הכא, פנין דאכלה תלת שני – קנימא לה ברשותיה. אלא מעתה, חזקה שאין עמה טענה, תיהוי חזקה! אלמה תנו: כל חזקה שאין עמה טענה, אינה חזקה? טעמא מאי – דאמרינו: דלמא פדקאמר השתא; איהו לא טעין, אנו ליטעון ליה?! מתקיף לה רב עירא: אלא מעתה, מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה – דומיא דשור מועד; מה שור המועד בפניו בעינו, אף הכא נמי בפניו בעינו! התם – "והועד בבצליו" פתיב; הכא – סברך סברא אית ליה, וסברך דסברך – סברא אית ליה.

ולרבי מאיר, דאמר: ריחק נגיחותיו חייב, קירב נגיחותיו לא כל שכן; אכלה תלתא פירי בחד יומא – כגון תאנה, ליהוי חזקה! דומיא דשור המועד, מה שור המועד בעידנא דאית ליה הא נגיחה ליתא להא נגיחה, הכא נמי בעידנא דאיתא להאי פירא ליתא להאי פירא. אכלה

תלתא פירי בתלתא יומי – כגון צלף, ליהוי חזקה! התם פירא מיהא איתיה, ומגמר הוא דקא גמר ואזיל. אכלה תלתא פירי בתלתין יומי – כגון אספסתא, ליהוי חזקה! היכי דמי – דקדיח ואכלה דקדיח ואכלה; התם משמט הוא דקא שמט ואכיל. אכלה תלתא פירי בתלתא ירחי – כגון אספסתא, ליהוי חזקה! מאן הולכי אושא – רבי ישמעאל; לרבי ישמעאל הכי נמי – דתנו, רבי ישמעאל אומר: במה דברים אמורים – בשדה הלבן, אכל בשדה אילן – פנס את תבואתו, ומסק את זיתו, ופנס את קניצו – הרי אלו שלש שנים.

(54) פרשתינו מא כה. ויאמר יוסף אל־פרעה חלום פרעה אהד הוא את אשר האלהים עשה הגיד לפרעה: שבע שנות הטבת שבע שנים הגה ושבע השבלים הטבת שבע שנים הגה חלום אהד הוא: ושבע הפרות הרקות והרעלת העלת אתריתן שבע שנים הגה ושבע השבלים הרקות שזפות הקדים יהיו שבע שני רעב: הוא הדבר אשר דברתי אל־פרעה אשר האלהים עשה הראה את־פרעה: הגה שבע שנים באות שבע גדול בכל־ארץ מצרים: וקמו שבע שני רעב אתריתן ונשכח כל־השבע בארץ מצרים וכלה הרעב את־הארץ: ולא יונע השבע בארץ מפני הרעב שהיא אתריתן כִּי־כבד הוא מאד: ועל השנות החלום אל־פרעה פעמים פנינכון הדבר מעם האלהים וממתר האלהים לעשותו:

(55) מושב זקנים. בטרם תבא שנת הרעב. אמר במסכת תענית (י"א א) מכאן דאסור לשמש מטתו בשני רעבון. והקש' הר' אלחנן איך היאך שמש מטתו לוי והרי יוכבד נולדה בין החומות, ואז היה שנת הרעב הראשון כדאמר (סוטה י"ב א') אשר ילדה אותה ללוי במצרים, לידתה במצרים ואין הורתה במצרים. וי"ל דיוסף ודאי היה לו לפרוש מתשמיש שהיה סבור שאחיו וכל ביתם בצער מחמת הרעב, אבל לוי שידע שבבית אביו לא היה רעב לא נאסר, ומשום צער האומות אין למנוע, אין יוסף ידע בטוב מתי שיפסוק, ולכן היה אסור לו לשמש, אבל לוי לא ידע מתי יפסוק וכמה שנים יהיה הרעב שבכל יום היה סבור היום רעב ולמחר שובע לכן שמש מטתו. אין דלוי ויוסף פליגי בפלוגתא דב"ה וב"ש (יבמות ס"ג ב') ויוסף היה סבור דמצות פריה ורביה הוו בשני זכרים, ומזה הטעם לא שמש בשנת רעבון. ולוי סבר דלא יצא (ל) ידי פריה ורבייה עד שיוליד בן ובת, ואמרינן במסכת תענית (י"א א') דמותר (להשתמש) [לשמש] בשני רעבון מי שהוא חשוכי בניים.

אה"ע סכ"ה. אסור לשמש בשנת רעבון.

60) שו"ע או"ח סתקע"ד ס' ד. מצוה להרעיב אדם עצמו בשנת רעבון ואסור לשמש בו מטתו חוץ מליל טבילה ולחשוכי בנים (פי' ולמנועי בנים) מותר (וע' לעיל סי' ר"מ סעי' י"ב):

שם סימן ר"מ ס"ב. אסור לשמש מטתו בשני רעבון אלא לחשוכי בנים [פירוש מי שאין לו בנים] הגה וע"ל סי' תקע"ד ס"ד וה"ה בשאר צרות שהם כרעבון [ירושלמי דתענית]:

שו"ע אה"ע סכ"ה ס"ו. אסור לשמש בשני רעבון אלא לחשוכי בנים:

רמב"ם הלכות תענית פרק ג הלכה ח. עָבְרוּ אֵלָיו וְלֹא נִעְנְוּ. מְמַעֲטִין בְּמִשְׁאָא וּמִתְּנִין וּבִבְנִין שֶׁל שְׁמִקָּה כְּגוֹן צִיּוֹר וְכִיּוֹר. וּבִנְטִיעָה שֶׁל שְׁמִקָּה כְּגוֹן מִינֵי הַדָּס וּמִינֵי אֶהְלִים. וּמְמַעֲטִין בְּאֲרוּסִין וּנְשׂוּאִין אֲלָא אִם כֵּן לֹא קִיָּם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה. וְכָל מִי שֶׁקִּיָּם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה אֲסוּר לוֹ לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּשָׁנֵי רַעְבוֹן. וּמְמַעֲטִין בְּשִׂאֲלַת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ. וְתַלְמִידֵי חֻכְמִים לֹא יִשְׁאַלוּ שְׁלוֹם אֲלָא כְּנֻזִיפִין וּכְמַגִּידִין לְמַקּוֹם. וְעַם הָאָרֶץ שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם שְׁלוֹם מִחֻזִּירֵין לוֹ בְּשִׁפְהָ רִפָּה וְכַד רֵאשׁ:

61) תו"ת כאן. ליוסף יולד וגו'. אמר ריש לקיש, אסור לאדם לשמש מטהו בשני רעבון, שנאמר וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב *ובתוס' הקשו מיוכבד בת לוי שנולדה בין החומות בבוא יעקב למצרים ונתעברה בארץ כנען בעת הרעב [ע' לפנינו כפ' ויגש, מ"ו כ"ז], ותרצו דלכולא עלמא לא הי' אסור רק למי שהי' נוהג עצמו בחסידות כמו יוסף, עכ"ל, והנה קשה מאד לומר על לוי בן יעקב שנהג עצמו כאחד ההמונים, והלא עליו אמר משה תמיד ואוריד לאיש חסידך (פ' ברכה), ושבת זה לא השתתף במעשה העגל, הרי שהיה מצויין בקדושה ופרישות, ונראה באור דבריהם, דבאמת לאיש שהוא מסובל בצער הרעב אין סברא להוסיף צער במניעת תה"מ שנקרא ענוי [ע"ל ס"פ ויצא], אלא רק למי שאין לו כל צער ודאגה מחמת הרעב, כמו עשירים גדולים ובעלי אוצרות תבואה וכדומה, כמו יוסף, להם ראוי להשתתף עם הצבור בצער זה תמורת צער הרעב שאין מרגישים בו. ולפי זה ניהא קושייתם מלוי, כיון דיעקב וביתו היו טרודים בצער הרעב כמבואר בפרשה הבאה לא היו מחויבים כלל במניעת תה"מ. וע"פ זה מבואר מה שהביאו בגמרא סמוך לדין זה האגדה דכל המשתתף עם הצבור רואה בנחמת צבור, ולכאורה מאי שייכות הענינים זל"ז, וכפי מה שבארנו שייכי ושייכי,

טור הארוך כאן. וליוסף וילד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב. מכאן שאסור לו לאדם לשמש בשני רעבון (תענית יא, א.) ולוי ששימש מטתו בשנת רעבון שהרי יוכבד נולדה בין החומות, לפי שלא היה יודע מתי יעבור שנת הרעב, וגם ידע שבבית אביו לא היה רעב, ואין צריך למנוע בשביל צער האומות, אבל יוסף היה יודע מתי יעבור זמן הרעב, וגם לא היה יודע אם היה לחם בבית אביו, ולכך היה אסור לו לשמש מטתו.

גו"א כאן. ראה הערה 6.

פתח עינים למסכת תענית. ראה הערה 21.

פני דוד אות ד. וליוסף יולד שני בנים וכו' אי קשיא והלא לוי שמש מטתו בשני רעבון שנולדה יוכבד בין החומות י"ל מיוסף ודאי יש ללמוד איסור אבל מלוי אין להקשות וללמוד התר שעדיין לא נתנה תורה מפני זה לא נזהר. הגהה. פי' אחר בשם ר' משה כהן. יוסף מפני שהיה יודע מנין שנים של הרעב על כן לא שמש מטתו אבל לוי לא היה יודע כמה שנים יהיה רעב והיה סבור היום רעב זלמחר שובע. חזה הפירוש אינו כלום א"כ יהיה כל אדם מותר לשמש מטתו בשני רעבון שהרי אינו יודע כמה שנים יהיה רעב (אח"י עמ"ש בס' הקטן פתח עינים בס"ד):

57) מקץ מא יב. וְשֵׁם אֲהֲנֹנוּ גַעַר עֲבָרֵי עֶבֶד לְשׂוֹר הַטְּבָחִים וְנִסְפְּרֵי לֹו וְנִפְתְּרֵי לֹו אֶת־חַלְמַתֵּינוּ אִישׁ פְּחֻלְמוֹ פְּתָר:

רש"י ד"ה גער. שוטה ואין ראוי לגדלה: **עברי.** אפלו לשוננו אינו מפיר: **עבד.** נכתוב בנמוסי מצרים שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים:

58) רש"י וישב לו י ד"ה הבוא נבוא. וְהָלֹא אִמְרָה כָּבֵר מְתָה, וְהוּא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַדְּבָרִים מְגִיעִין לְבַלְקָה שֶׁגִּדְלָתוֹ כְּאָמוֹ. וְרִבּוּתֵנוּ לְמָדוּ מִכָּאן שֶׁאֵין חֵלוֹם בְּלֹא דְבָרִים בְּטָלִים, וְיַעֲקֹב נִתְפַּנֵּן לְהוֹצִיא הַדְּבָר מִלֵּב בְּנֵי שְׂלֹא יִקְנִיאוּהוּ, לְכַף אֲמַר לוֹ הַבּוֹא נְבוֹא גּוֹ' – כְּשֵׁם שְׂאֵי אֲפִשֶׁר בְּאִמְרָה כִּף הַשְּׂאֵר הוּא בְּטָל:

59) טור או"ח סתקע"ד. מצוה להרעיב אדם עצמו בשנת רעבון ואסור לשמש בו מטתו ולחשוכי בנים מותר כל הפורש מן הצבור אינו רואה בנחמתן וכל המצטער עמהן זוכה ורואה בנחמתן:

שם ס"מ. אסור לשמש מטתו בשנת רעבון אלא לחשוכי בנים.

דכיון דמביא ראי' מיוסף שמכיון שהוא לא הרגיש בצער ודאגת הרעב לכן ראה להשתתף בצער הצבור אף כי בענין אחר, מבואר שכך ראוי לעשות ועבור זה משתלם מדה כנגד מדה שגם משתתפים בנחמת צבור. ועיין באו"ח סי' תקע"ד בב"י וט"ז ומג"א שהרבו להקשות ולהעיר בדברי הגמרא כאן, ולפי מש"כ הכל עולה יפה ומבואר ברחבה, אלא שזה הוא דבר חדש, וצ"ע ותלמוד רב.

62 יפה תואר לב"ר שם. ראה בסוף.

63 דברי דוד כאן. גם עיקר דהאי איסור תשמיש לאו לגמרי הוא בכל אופן אלא תשמיש שהוא לתענוג בעלמא אסור שראוי להצטער עם שאר הבריות אבל לקיס המין או דיצרו תקיף עליה ויש חשש השחתת זרע אין איסור' ודני זה בכלל חשוכי בנים הוא אלא דמיליא דפסיקא נקט'.

64 רש"י בראשית ג ח ד"ה וישמעו. יש מדרשי אגדה רבים וכבר סדרום רבותינו על מכוונם פב"ר ובשאר מדרשות; נאני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המנישבת דברי המקרא דבר דבור על אפניו:

65 היום יום כט שבט. דער אלטער רבי האט אמאל געזאגט: פירש"י אויף חומש איז יינה של תורה, פותח הלב ומגלה אהבה וראה עצמיות, פירש"י אויף גמרא איז פותח המוח ומגלה שכל עצמי.

66 לקוטי שיחות חלק ה עמוד 1 הערה 3. הלשון אפילו" הוא, לפי שחלק הסוד בתורה הוא חלק הכי (רחוק ו)נעלה מדרך הפשט (ראה לקמן סי"ג), אבל לאידך גיסא, ממאמר אדה"ז שפירש"י אויף חומש אין יינה של תורה" אף שאני לא באתי אלא לפשוטו" - מוכח שישנה שייכות מיוחדת ביניהם. כי כמו שבעולמות, עולם האצילות הנרמז בתיבת אף" נסמך לעשיתיו" דוקא (ראה לקו"ת בלק סט, סע"ג), כן גם בד' חלקי התורה פרד"ס שהם כנגד ד' העולמות, חלק הסוד שבתורה אצילות שייך לחלק הפשט - עשי' (ראה לקו"ת ויקרא ה, ד) שמביא שם הענין דאף עשיתיו" לענין השייכות דפנימיות התורה (למקרא). ולהעיר מסדר הבנים בהגש"פ - שג"ז כנגד אבי"ע: חכם רשע כו' (משיחת ש"פ גח תשכ"ה - נדפס לקמן ע' 279).

שם עמוד 279. ס'איז ידוע דער וואָרט פון רבותינו נשיאינו, אַז אין פירוש רש"י איז פאַראַן יינה של תורה, פנימיות התורה. אויך איז מובן, אַז אין פירוש רש"י איז

פאַראַן דער פשט" שב" תורה, וואָס דאָס איז דאָך דער ענין פון פירש"י כפשוטו, אַז רש"י איז מבאר תורה נביאים וכתובים כפשוטו של מקרא, ביז אַז אויך קינדער וואָס לערנען אין חדר זאָלן קענען פאַרשטיין, וואָס דאָס איז דאָך פשט שב" פשט. דאָס הייסט אַז אין פירוש רש"י זיינען פאַראַן די ביידע חלקים שבתורה: דער חלק הפשט און דער חלק הסוד. וואָס אעפ"י אַז דער חלק הסוד איז בהשקפה ראשונה, זייער ווייט פון חלק הפשט, וואָרום חלק הסוד איז דאָך ווייט אפילו פון חלק הרמז וה" דרוש איז דאָך מכל שכן אַז ער איז ווייט פון חלק הפשט, איז אָבער בי פירוש רש"י ווערן נתאחד די ביידע קצוות - סוד און פשט - צוזאַמען. דער ביאור אין דעם איז עפ"י המבואר בלקו"ת על פסוק בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, אַז דאָס גייט אויף די דריי עולמות בריאה יצירה ועשי'. ווערט דאָך גלייך דער שטורם - און וואָס איז מיט אצילות? איז ער מבאר אין לקו"ת, אַז דער וואָרט אף וואָס אף" איז דאָך אַ ריבוי - איז מרבה אצילות. און ביי וואָס שטייט דער וואָרט אף וואָס איז מרבה אצי', ניט ביי בראתיו צי ביי יצרתיו, נאָר ביי עשיתיו דוקא, ווייל וואו נעמט מען אצילות - אין עשי' דוקא. וואָס אַזוי איז אויך מובן בענין פשט רמז דרוש וסוד שבתורה וואָס זיי זיינען אנטקעגן די ד' עולמות, אַז דורך וואָס נעמט מען דעם חלק הסוד שבתורה שכנגד אצילות, דורכן חלק הפשט דוקא, שכנגד עשי'. (בנוגע רמז ודרוש, בריינגט אַמאָל דער רבי אַ דיעה פון קבלה אַז רמז איז העכער פון דרוש, אָבער בנוגע פשט וסוד איז אַ דבר פשוט, אַז פשט איז בעשי' און סוד באצילות). פון דעם איז מובן, אַז דאָס וואָס רש"י קלייבט אויס געוויסע מדרשי חז"ל און שטעלט זיי אריין בפירוש, אעפ"י אַז ס'איז פאַראַן נאָך פירושי חז"ל אויף די פסוקים, איז עס מצד דעם וואָס די מדרשי חז"ל זיינען מבאר דעם פשט פון די פסוקים מיטן סוד פון די פסוקים. וואָס דאָס איז מתאים מיטן וואָרט פון אדמו"ר הזקן, אַז פירוש רש"י איז יינה של תורה, וואָס דאָס איז דער חלק הסוד. חלק הרמז והדרוש איז ניט מוכרח אַז זיי זאָלן זיין בי פירוש רש"י, אָבער חלק הפשט והסוד איז דאָס אַ דבר ברור, אַז בכל ענין וענין רש"י איז פאַראַן דער חלק הפשט והסוד.

67 לקוטי תורה בלק סט עמוד ג. וזהו לכבוד בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שהכל ברא לכבוד שהוא בחי' מל' דא"ס דאצילות להמשיך אלי' בחי' כתר שהוא בחי' מל' דא"ס וזהו אף עשיתיו שהוא מרבה בחי' הרביעית וריבוי זה נסמך לעשיתיו דוקא כידוע שגם בעולם האצילות

עצמו יש ג"כ ד' מדריגות אבי"ע ומל' דאצילות הוא בחי' עשי' שבאצילות שלשם דוקא נמשך בחי' כתר העליון.

68) לקוטי תורה ויקרא ה עמוד ד. ועפ"ז יתורץ מה שנדחקו גדולי המפרשים בפ"י מימרא זו דלעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד דהר"ן ספ"ק דע"ז כ' ולא דוקא שישלש ימותיו בשהו כו'. והרמב"ם פ"א מהל' ת"ת ס"ל דישלש היינו לשלישים שוים ממש אלא דנתכוין לתרץ קושיית הר"ן במ"ש שזהו בתחלת למודו של אדם אבל כשיגדיל בחכמה כו' ויקרא בעתים מזומנים תשב"כ כו'. ולפ"ז דוחק קצת לשון לעולם ישלש כו' וגם מה שהקשו בגמ' מי ידע כמה חיי. דמזה משמע דכל שני חיייו ישלש כו'. ור"י בשם הרמ"ה כתב דלא אמרו זה אלא לדורות ראשונים כו' כמ"ש בב"י. אמנם לפמ"ש א"ש דבתחלת למודו של אדם ישלש השליש במקרא ממש לבדו. דאע"ג שלתלמוד צריך זמן יותר מ"מ יש לו למהר ללמוד המקרא בתחלה ואחר שהגדיל בחכמה יש לו לקיים השליש במקרא בתשב"כ עם מה שילמוד אח"כ מפנימיות התורה והאגדות שזה נכלל הכל בשליש במקרא כנ"ל, (ואפשר דגם לימוד מדרש רבה ושאר המדרשים הוא בכלל השליש במקרא שהרי בפ"ק דברכות דף י"א ע"ב משמע בהדיא בגמ' ופרש"י דמדרש הוא קרוב למקרא כו' לפי שהם מדרשי מקראות. וכ"מ בנדרים דל"ו סע"ב ואף שבהלכות ת"ת מבואר דמדרש תורה שהוא ספרא וספרי וכה"ג הן בכלל שליש במשנה היינו מפני שהן הלכות וגופי התורה כמו המשנה משא"כ לימוד הרבות שהן אגדות שעל המקרא ומוסר ה' אפשר שזה נכלל בשליש במקרא. ולכן אתי שפיר דלעולם ישלש אדם כו'. והנה ענין לעולם ישלש אדם מה שחלקו זה לשלישים י"ל כדכתיב ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. ואין כבוד אלא תורה. והנה תלמוד בבריאה ומשנה ביצירה וכתוב יוצר אור ובורא חושך. ולכן ארז"ל במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי. ומקרא בעשיה. והנה אף עשיתיו אף הוא בחינ' רבוי שמרבה בחינ' רביעית כמ"ש בד"ה מי מנה עפר יעקב כו' ע"ש, לכן בכלל שליש במקרא נכלל בחינה הרביעית שהוא לימוד פנימיות התורה. וזהו שארז"ל והביאו הרמב"ם בפ"י המשניות ספ"ה דאבות ע"פ אף חכמתי עמדה לי חכמתי שלמדתי באף עמדה לי כו').

69) זהר. אהרןא למילי קדמאי: וליוסף ילד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב וגו'. רבי יצחק פתח, (מיכה ה:ו) ונהיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים פטל

מאת י? פרביבים עלי עשב אשר לא יקונה לאיש ולא ייחל לבני אדם. תא חזי, בכל יומא ויומא, פד נהורא סלקא. אתער סד ציפרא באילנא דגנתא דעזו, וקרי תלת זמניו. ושרביטא ינדקף, וכוונא קרי בחיל, לכוון אמריו, הורמני דבוריירי. מאן מנכון דחמי ולא חמי. דקיימא בעלמא, ולא ידעי על מה קיימי, לא משגיחין ביקרא דמאריהון. אוריימא קיימא קמיייהו, ולא משפתדלי בה. טב לון דלא יפרון, על מה יקומו בלא סכלתנו. ווי לון פד יתערון יומי דרע עליהו, ויטרדון להון מעלמא. מאן אינון יומי דרע, אי סלקא דעתך דאינון יומי דסיבו, לאו הכי. דהא יומי דסיבו, אי זכה בבנין ובני בנין, יומי דטב אינון. מאן אינון יומי דרע, אלא אינון פמה דאתמר. דכתיב, (קהלת י"ב:א) וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה, לאו אינון יומי דסיבו. אלא רנא דמלה, פד ברא קודשא בריה הוא עלמא, ברא ליה באתוון דאורייתא. וכל את נאת עאלת קמיה, עד דאתקיימו פלהו אתוון באת ביי"ת. וכל אינון אלפא ביתות דאתגלגלו אתוון, פלהו קיימי (כלהו) למברי עלמא..... ועל דא כתיב, וליוסף ילד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב. דהא מההוא זמנא דשקלא שנת הרעב, אסתים מבויעה וסליק מקוריה, דלא למיהב בנין לסטרך מסאבא, ולא לאחלפא דוכתא דקודשא, דדוכתא דמסאבא. ובכע בר נש לחפאה למאריה דקודשא, פד ייתי וישלוט, פדכתיב, (ישעיהו ח:י"ז) ונחיתי ליי המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו.

70) רשב"א תענית שם. תאני חשוכי בני משמשי מטותיה בשני רעבון פירשו הראשונים ז"ל חשוכי בנינים מלשון ולא חשכת את בנך כלוי כי מי שאין לו בנינים שלא קיים מצות פריה ורביה מותר לשמש מטתו בשני רעבון ויש שהקשה עליו שלא מצינו לשון זה בשום מקום וגם אינו לשון יפה ופירשו מלשון בל יתיצב לפני חשוכים. וה"ק כי מי הם חשוכי בנינים שאין בניהם יוצאים כשורה מי שמשמשי מטותיהם בשני רעבון וסעדו פי" זה ממה שמצאו בקצת נסחאות משמשי מטותיהם בשני רעבון ויש לדקדק שהרי יוכבד שנולדה בין החומותים כדאי בבבא בתרא תוך שני רעבון היה והיאך שמש מטתו לוי וי"ל דעל רעב של עובדי כוכבים ומזלות ואין לנו להצטער אלא שיוסף היה מצטער מפני שהיה סבור כי אביו ואחיו היו ברעבון:

גו"א כאן. ראה הערה 6.

לבוש האורה כאן. רש"י וליוסף יולד כו' מכאן שאסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון: דאל"כ בטרם תבא שנת הרעב למה לי יש מקשין והרי לא היתה לו לבת ליוסף ולא קיים עדיין פריה ורביה ואם כן אפילו בשנת הרעב היה מותר לו לשמש כדאמרין בהדיא חשוכי בנים מותרין לשמש ומתריצין שהיתה לו בת והקשה הרג"א אם כן יהיו יותר משבעים נפש שהרי הנקבות היו בכלל חשבון ע' נפש ויוכבד וסרח בת אשר יוכיחו ומתוך קושיא זו דחה תירוצם ואני אומר שאין זה קושיא די"ל דמתה בתו של יוסף קודם שבא יעקב למצרים אבל עכשיו עדיין היתה חיה אלא אי קשיא לי הכי קשיא לי דמשמע וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וגו' ומייתורא דטרם תבא וגו' למדו מכאן שאסור לאדם לשמש מטתו כו' ומשמע דה"פ בטרם תבא שנת הרעב ילדו לו אפרים ומנשה הא אלו היה באין שנת הרעב לא היו נולדין אפילו אפרים ומנשה בתוך שני הרעב מפני שהיה אסור לשמש מטתו וק' שהרי לא מצינו ליוסף בנים אחרים ולא היה לו אסור לשמש מטתו שהרי לא קיים עדיין פריה ורביה והכא אין לומר שהיו לו בנים ומתו שאם היו לו בנים היתה התורה מספרת מהם אע"פ שמתו כמו שספרו מעשה דער ואונן אע"פ"י שלא ירדו למצרים ועוד על פי הדרש שדרשו על פסוק ויפוזו זרועי ידיו שיצא לו זרעו מעשר אצבעותיו ולא נשאר לו אלא שנים כי היה ראוי להוליד י"ב בנים כמו יעקב אביו כמו שמביא רש"י בפרש' ויחי אי אפשר לומר שהיו לו בנים יותר מאלו השנים לכך נ"ל שאין כוונת הפסוק לומר בטרם תבא שנת הרעב נולדו אבל אם היה בא שנת הרעב לא נולדו בתוך שני רעב מפני שהיה אסור לשמש מטתו דודאי אף אם לא נולדו קודם שני הרעב היו נולדים בתוך שני הרעב מפני שלא היה אסור לו לשמש מטתו שהרי היה חשוכי בנים אלא הכי פ"י הקרא בטרם תבא שנת הרעב ילדה לו אסנת ואחר בא שנת הרעב לא ילדה לו מפני שפ"י ממנה ברעב וזהו שאמר הכתוב מיד אשר ילדה לו אסנת וגו' דאם לא כן אשר ילדה לו אסנת ל"ל מאי יוליד אם לא מאשתו וכתוב למעלה שאסנת היא אשתו אשר נתן לו פרעה ולא מצינו שהיתה לו אשה אחרת אלא וודאי בא לומר שאחר כך לא ילדה מפני שפ"י ממנה משום שאסור לשמש מטתו בשני הרעב ואי קשי' למה פ"י ממנה שהרי עדיין לא היתה לו בת י"ל שבאותה פעם היתה לו ומתה א"נ יודע היה יוסף שלא יהיו לו עוד בנים יותר לא בן ולא בת שגם הוא ידע שהיה ראוי להוליד י"ב בנים כאביו וכשם שאביו לא היה לו בת רק י"ב בנים גם הוא לא יהיה לו בת רק י"ב בנים ואף על

פי שאביו היתה לו דינה לא נולדה דינה אלא ע"י תפלת לאה בעבור רחל ולולא זה לא נולדה דינה ולפי שידע שיצא לו זרעו של עשר בנים מעשר אצבעותיו במעשה אשת פוטיפר ועכשיו היו לו עוד שני בנים ידע שלא יהיו לו יותר ולכך פ"י מאשתו בשנת הרעבון ומה שכתוב הרג"א וחילק בין רעב הקצוב לשאינו קצוב דכשהוא קצוב כגון הכא שהיה קצוב לשבע שנים אסור לשמש אפ"י לחשוכי בנים וכשאינו קצוב מותר לחשוכי בנים זה אין נראה כלל שאף אם הרעב קצוב וכי בשביל זה קצובין לו לאדם שנותיו שיחי' עד כלות הרעב שמא ימות טרם כלות הרעב וימות בלא קיום פריה ורביה ואם בשאינו קצוב מותר מטעם זה גם זה בקצוב יהא מותר ואשר אמר עוד משום שאע"פ שהיה מותר ליוסף לשמש מטתו מ"מ היה גנאי לאפרים ומנשה שיוולדו בתוך שני הרעב גנאי זה לא שמעתי ולא ידעתי ולא סבירא לי כיון שמותר לאב למה יהא גנאי לבן דאם כן לוי שהוליד את יוכבד אם הנבואה והמלכות בשנת הרעב למה לא היה חושש לגנאי זה של יוכבד אלא מחוורת' כדשנינן:

71) לקוטי לוי יצחק לזהר עמוד קפד. דף רד, א. ובג"כ יוסף דאיהו רזא דברית סתים מבועי' בשנת הרעב ולא יחב ל' דוכתא לאסגאה בעלמא ודא בעי ל' לכ"ג דכד שלטא שנת הרעב דיסתים מבועי' דברית קדישא כו' רבי שמעון אמר רזא דא איהו רזא עלאה בההיא שנת הרעב כיון דאיהי שלטא בעי לאסתמא מבועי' וכו' ובג"כ יוסף צדיקא רזא דברית סליק וסתים מבועי' כו' וע"ד כתיב וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב דהא מההוא זמנא דשלטא שנת הרעב אסתים מבועי' וסליק מקורי' : 'וכו נקט סתים מבועי', וכן לקמן דיסתים מבועי', לאסתמא מבועי', ואח"כ ביוסף צדיקא דאיהו רזא דברית נקט ב' לשונות סליק וסתים, אך בכולם נקט מבועי', ואח"כ נקט אסתים מבועי', וסליק מקורי', הוסיף מקורי', ובמבועי' נקט סתימה ובמקור נקט סליק, י"ל כי הנה יש ג' בחי', א' שלא לשמש מטתו בשנת הרעב, כשאשתו אינה מעוברת, שזהו טיפה זרעית להולדה שלא יולד וד' מהטיפה שבשנת הרעב, שנקראו בנים זרים, ב' שלא לשמש מטתו בשנת הרעב אפילו כשהיא מעוברת, אם שמהשימוש הזה לא יולד וד', עכ"ז השימוש מועיל להולד שכבר מעובר שיהיה זריז ומלובן, וכשהוא בשנת הרעב ממשיך להולד שכבר מעובר מסטרא דמסאבא, ג' עוד יותר מזה והוא מה שמשמש מטתו קודם שנת הרעב, אם ידוע לו שיהיה אח"כ שנת הרעב, מלבד זה שאינו משמש מטתו בשנת הרעב אפילו כשנתעברה קודם שנת הרעב מהשימוש שקודם שנת הרעב עוד זאת הוא משמש

האיש, שהאיש קאי על יוסף) זהו מקור"ר הוא המספר דאל שדי עם הכולל, והמלוי דאל שדי הוא הבנים דיוסף, כי מובן שהמלוי לגבי הפשוט הוא כמו הבן לגבי האב, כי המלוי יוצא ונמשך מהפשוט, זהו שני בנים, שבחינתם הוא בטר"ם תב"א, המלוי דאל שדי, זהם שני בנים, כי הרי הם שני מלואים מב' שמות. עויל"פ הב' לשונות מבועי' מקורי' הוא לנגד מנשה ואפרים, כי מבווע הוא מעין, ומקור הוא מקור המעין שהוא גדול מהמעין (וכידוע בהג' בחי' מקור מעין נהר, שהם כח"ב, ועיין בסידור בדרושי ברכת המזון מזה), הנה מה שמנשה נולד מיוסף הוא מבחי' מבווע דיוסף, ואפרים שהוא גדול ממנשה כמ"ש ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו כו', וישם את אפרים לפני מנשה, הוא מבחי' מקור דיוסף זהו אסתים מבועי' שלא יולד מנשה בשנת הרעב, וסליק מקורי' שלא יולד אפרים בשנת הרעב. עויל"פ אסתים מבועי' הוא שלא שימש בשנת הרעב, וסליק מקורי' דיוסף הוא אשתו, כי רחם האשה הוא המקור ששם נוצר הולד ושם הוא טמון כל ימי העיבור, וכמו את מקורה הערה וכדומה, הנה סליק מקורי' הוא שלא יהא הולד בה בעיבור בשנת הרעב, אלא שיולד מקודם, וכמובן. עויל"פ מבועי' הוא יסוד ז"א, מקורי' הוא יסוד אבא שבתוך יסוד ז"א כי מקור הוא אבא עלאה כמ"ש במאו"א מע' מקור ע"ש.

שם חלק ב עמוד מת. יוסף הצדיק בתוס' ה' הוא בחי' צדיק דשליש העליון דיסוד (והוא מפני שנטר ברית כו' שאפי' באשתו המותרת לו מלבד זה שקידש א"ע ביותר בשעת תשמיש עוד זאת קידש א"ע באופן כזה שהבנים שיולדו ממנו יהיו כ"כ צדיקים וכשרים שלא יולדו אפי' בשנת הרעב כמ"ש וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב, שזה מותר מן הדין כי רק בשני רעבון עצמו אסור לשמש מטתו.. אבל קודם הרעב מותר לשמש לוא יהא שהלידה תהי' בזמן הרעב ויוסף הצדיק נזהר גם בזה.

מטתו קודם שנת הרעב זמן הרבה מקודם, בכדי שגם הולדת הולד יהיה קודם שנת הרעב שלא יולד הולד בשנת הרעב. וזהו מה שמתחלה אמר שיוסף שאיהו רזא דברית סתים מבועי' בשנת הרעב, הוא הבחי' הא' שלא שמש מטתו בשנת הרעב טיפה זרעית לולד חדש, דהיינו שתתעבר מהטיפה ההיא ודבר זה הוא חיוב על כל אדם מישראל, מפני שהברית הוא ברית קדישא, והוא משמש בשנת הרעב שהולד שיהיה מזה הטיפה הוא בן זר, שזר הוא היפך דקדש, ע"ד וכל זר לא יאכל קדש, אח"כ אמר ובג"כ יוסף צדיקא רזא דברית סליק וסתים מבועי', הוסיף כאן תיבת צדיקא נוסף על שהוא רזא דברית היינו מפני שיוסף הי' צדיק ג"כ, הנה הוא סליק וסתים מבועי', הוסיף תיבת סליק הוא הבחי' הב' שלא שימש אפילו שלא להתעבר, אם שלא יהיה מהטיפה הזאת ולד, וזהו דלא לאתערבא בהדה כלל, אפילו לא לטיפה זרעית כדי שתתעבר והיינו סליק הוא מפני שהוא צדיקא, וסתים (שהוא שלא יהא טיפה זרעית שתתעבר) הוא מפני שהוא דזא דברית כמקודם, ומאן דאפתח מבועי' שמשמש מטתו אז כשאינה מעוברת, לטיפה זרעית שתתעבר עלי' כתיב כו' כי בנים זרים ילדו שהולד הזה שמהטיפה שבשנת רעב הוא בן זר, היפך דברית קדישא (וסימנך בני"ם זרי"ם הוא מספר שט"ן), אח"כ נקט וע"ד כתיב וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב, הוא הבחי' הג' המעלה היותר גדולה, והוא כי יוסף ידע אימתי יהיה שנת הרעב, הנה מלבד זה שלא שימש מטתו כלל בשנת הרעב, עוד זאת מה ששימש קודם שנת הרעב, שימש זמן רב קודם שנת הרעב, בכדי שגם הולדת בניו תהי' קודם שנת הרעב, זהו אסתים מבועי' הוא שלא שימש בשנת הרעב (ונקט אסתים, ולא סליק, כי הרי באמת לא היתה מעוברת בשנת הרעב, א"כ אם היה משמש בשנת הרעב היה זה לטיפה זרעית שתתעבר), ועוד זאת וסליק מקורי' היינו גם מה ששימש קודם שנת הרעב הנה סליק השימוש לזמן רב מקודם שנת הרעב בכדי שגם הולדתם יהי' קודם שנת הרעב, זהו דלא למיהב בנין לסטרא מסאבא, הוא מה שלא שימש בשנת הרעב, ולא לאחלפא דוכתא דקודשא בדוכתא מסאבא, הוא גם שההולדה לא תהי' בשנת הרעב, שאם שהילדים הם מהטיפות שקודם שנת הרעב לגמרי, אך אם הולדתם תהי' בשנת הרעב, הרי נולדו בדוכתא מסאבא עכ"פ, אמנם מה שנקט והוסיף כאן הלשון מקור דוקא, י"ל עוד כי הנה מ"ש בטר"ם תב"א הוא מספר המלוי דאל שדי קנ"ד ת"ק, והיינו כי יוסף שהוא בחי' יסוד הנה ביסוד הוא השם אל שדי (ולכן אמר יעקב ואל שדי יתן לכם רחמים לפני

העמק ויגש שאילתא לב שאהה רם

ראשון לציון להוליא מכס יון, וכרי בן כשאר פירות שאין זכין היי נפש. א לא הוי ליי מחילה לעולם. כדלמי זייב די פיה צי גני עונשין של מדות דקשין מעניות משום דכתיב לפשר בהשובכ וכתיב לא אפשר בהשובכ דגזל רניס הוא.

וכי"ג טולרי פירות ומד זיקתא ניגבו עם מקטיני איפכ. עליהן הכי"א נשבצ נוי. זכתיי ובפרי כתיי כנוקי נשבע וגוי וכתוב לאמר מתי יעבור כוי. וכי"פ וכתוב לפניו. א אלא כי משכח רוחא רוחא דנקא מתבעי ליה לזבוגי. רוחא דנקא מחבשי ליי לזבוגי. משמע דאקור לעלור כדי למכור בשעת היוקר אפי זכרות שחיה ולא יותר, אלא לריך למכור מיד. ושמאל דמשיכי לפירי ומזבין לכו בתרעה אפלא כתרעה חרפא, כי פירות שדכו כמשי"כ רשז"ם. מיכו הוא זיל כי דלעלור פירות השוק כי"ז ילא שכוו זכפקדו אכל איקור ממש ליכא, וכי"כ דדיה אולרי פירות שקונין בשוק לארס למכור זיוקר ולמד מדמפרש כשי"ס אולרי פירות

ט"ז :
מ"ד י"א פ"ב

כ"ג :
מ"ח מ"ז

כ"ד :
ל"ג

טעמיה יא.

א לא הוח ליה מחילה לעולם דתניא * עוצרי פירות ומלוי בריבית ומסמיני איפות ומספיעי שערי עליהן הכתוב אומר נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח את כל מעשיהם לאמר מתי יעבר החדש ונשבירח שבר והשבת ונפתחה בר לתספין איפה והגריד שפל ולענות סאזני סרמח א אלא כי משכח רוחא דנקא מתבעי ליה לזבוגי * דאמר שמואל אין מוסיפין על המדות יותר משתות ולא על המסבע יותר משתות וחמשתכר אל ישחכר יותר השתות חני מילי דסא זכין ומזבין אבל יתירין ליה סן פירי דנפשיה ומא בעי ביה לעכוביה עד דטיימי לדמיה ומזבין ליה רשותא בדיה * דאמר רב עושה אדם את סבו אוצר ובזמן דאיכא בצורתא לא * ליבמ' סר מאי דאית לי אנא איכיל ואישתי כדרגילנא זי אלא מתבעי ליה למינטר כי היכי דליצטער בהדי כוליי עלמא דתניא * בשעה שהציבור בצער אל יאמר יהוד אלך אוכל ואשתחא ושלום עליך נפשי ואם עשה בן שני מלאכים המליון אוהו מניחין ידיהן על ראשו ואומר לו פלתי זה שפירש מן הציבור אל

וכדתיי זתי"כ זחקתי פי"ז כי"ז אקח צו תמרים אולי אוכל ואשבע, אעפ"כ אוכל ולא שבע שנאי ואכלתם ולא תשבעו די"א ואכלתם ולא תשבעו זכ רעב של מכוומה. וכייוו דכתיב זיחוקאל כי טי"ז בשלתי את חיי כרעב וגוי ורעב אוקיף עליכם, ואיוו מוצן, אכל הפי חיי כרעב כייוו ניכרות לכל מיעוט תצוה וכוומה, ואמר עוד ורעב היינו מכת רעבון בלא קצב ניכרת אלא אוכלין ולא שבעין אוקף עליכם, וחגי כנביא אמר אכול ואין לשבעה שחו ואין לשכרה וגוי. וכנכ ברעב של צלורת לא חקרו לשמש המיטה שכרי רק ארוקין וגשוואין חקרו זימי טענית של גשמים, ולא כל השכר גם לא חשכי"מ אלא זיוס כלוס של ג' זי' אחריות. וזוחק לומר דמשום חשוכי זנים שנינו, ואקורין זככי"מ וממטטין בצרוקין וגשוואין, אלא הכל מותרין זככי"מ ונח חייבי לכהתקף בצערם אלא זימה שיועיל להכלל, כמו לכהתנות ולהתפלל עמכם, שכרי חיוו דומה תפלת עשרה לתפלת מאכ. וכן הא שכביא כשי"ס זתענית שם ממשה שי"ז עייג האזן, כייוו משום לוס ותפלה, אכל לאכול כדי שביעה חיוו אקור. וזיעעי י"ה כחצו וכשביע זלחחות נפשי, וחיי"ג ישבע זשני זלורחא נפשי, אלמא דשרי למשבע אלא כדרגיל לפזר זמאכלים אקור כדי למנטר לעתיד, אולי יולרך חיו לפייג, כמו שחש רבי שלא להאכיל לעייב אולי יחקר לתייח כמזוחר זשי"ע יריד סי ריית קיי"ג לפרש עובדה לרבי זייב די ח' א. וכייוו דדיוק רבינו מתעבי ליי למינטר כי היכי דלנטער כוי, והוא לכהתקף זלרחם זימה שאפשר להקל לערם זיבה, וזכרייתחא גייכ מקיים אל יאמר אלך ואשתחא ושלום עליך נפשי

כגון מאן איר יוחנן כגון שזחאי אולר פירי, ופי רשז"ם כדי למכור לעניים זיוקר אכל כגון דאלר פירי בשעת כול למכור צול לעניים בשעת זיוקר כדלקמן אע"פ שגורס יוקר כשער מותר עכ"ל. אכל כפוסקים לא הביאו הא דרריי כגון שזחאי אולר פירי וקיל דאיקור ממש הוא לעלור מן השוק כיון דגורס היוק לעניים, ואע"ג דהפקוק מיידי כגון אולר פירי כדי למכור זיוקר להקטין איפכ ולהגדיל השקל, מכ"מ דרך הפסוק לנקוט האיקור היותר חמור לפי גדול העונש שמיעד עליו, וחז"ל למדו לאקור מעין זה גייכ, כמו זנדכ די יייג אי האוחז זאמה ומשתין מזיח מצול לעולם כוי עד וכל כך למה מפני שמוליח שיי לזטלה גרריי כל כמוליח שיי לזטלה חייב מיתה שני הנחמים זאלוס חמת כל עין רענן שוחטי הילדים וגוי, וכרי קרל זמוליח זכוון להנחת עלמו מיידי ומכ"מ הוקיפו חז"ל לאקור קרוב לזכ דכייוו לאוחז זאמה לכהתין שאיו מכוין להחמסם. וכי"ז זתענית די ייא אי אל ילך לזיתו ויאמר שלום עליך נפשי כוי עליו הכי"א והנה שזון גוי כרוז בקר ושחוט לאן וגוי, וכרי זיח שאיוו משהתקף זלער הכזור לא כגיט מדין לידי מידכ זי, אלא מעין זכ שכתב זחורה, וכי"ג חקרו חז"ל כל עזרת פירי. וכל דנקיט הגמרה כגון מאן אמר ריי כגון שזחאי אי"פ, הוא פי הפסוק ועיקר האיקור. וכי"ז זיבמות די כי"א אי חקברא לך כגון כלחא דזי זלתיחאי כוי, ר"ל זככו איכא כמה כלות יש לגזור כלת זחו משום כלת זנו, ולא דזמקוס אחר לא גזרו אלא מפרש עיקר בגזריה, דמשום כי בני גזרו זכיימ כלת זחו אטו

רי העמק ויגש שאירתא לב שאלה

נפשי ר"ל אינו לרין לחוש שמה יתקר לחמו, אבל לרין
 צביל הכזור לחוש על העתיד אבל מה שאינו מועיל
 לניבור צעויו לא מלינו, ומשי"כ שרי תשכ"מ. אבל צבני
 רעבון של מכוונת אקור אפי תשכ"מ, וכן צרעב של יוסף
 צמלרים כי רעב של מכוונת
 דכתיב ותרעב כל ארץ מלרים, ותרעב כי על פני כל הארץ,
 ודרשו צמיר היינו עשירים
 שצבס, משלי"כ צב"י כי רעב
 של צלורת שכרי צבנה
 כעצרכ עבדת ארעכ ס, ואלו
 כי צב"י רעב של מכוונת
 כמו צמלרים כבר היו מהים
 צרעב כולם, אלא של צלורת
 כי. וצכ מיושצת שפיר קושית
 כתי תענית שס ד"כ אקור,
 מכא דלוי שמש מיטתו,
 ותירוס אינו מוכן כ"כ
 דודאי לוי כיו מתנגד צחקיות
 כיוקף. ותו דר"ל אקור
 קלמ, וצמלרים פ"ג מכ"כ
 צב"י לדין פשוט [וע"ש
 מש"כ כר"ן צכ וצב"י א"כ
 כי הקפ"ד], אלא כמש"כ
 דיוקף כי צמלרים ונאקר צתכ"מ לפי נער מדינתו, ולוי
 לא כולך לחוש אלא לפי מדינה שכוח שריו צכ ועי
 מש"כ כי קפ"ג אות א' צב"ד, על כה דאי צוקסת
 רביו וצריף צמן שכלצור שרו צלער, וצמלרים אי
 צמן שישראל שרוין צלער כו. והכ כצ"י וצפ"י כתי
 הכוס אלא מתצטו לי לצלורי כי הוכי דלצטער כו,
 וצ"י למנוס ולמטי מאכילתו, וחזיל הדיוק שכתצתי,
 ומ"מ נראין דברי גס צל"י. ועפ"י מש"כ לחלק צין שני
 צלורת לשני רעב, מיושצת שפיר קי הכוס תענית די
 י"ט א' ד"כ נכר"ש ע"ש שדספקו לומר שאין מתענין על
 צלורת, ולמש"כ כר"מ לענין תשכ"מ או לכרעיב עלמו
 שאינו מלוח אלא צרעב. א' יראה בנחמת ציון. כ"כ
 צת"י. וצפ"י כתי הוצה כאן עוד איזה מנימרות
 מקוניח דתענית שס עד שנגיע להכ דלמנר ר"י אמר
 רב כל המרעיב כו. שואמר ברעב פוך ממות פוך מרעב
 מיבעי ל"י. כ"כ צת"י, וכן הוא הנכון. ולמאן דלית
 ליה בני שרי כו. גדלה קאמר ולמאן דלא קיים פו"ר
 ש"מ דק"ל דוקא דלית לי צנים כלל אבל אם יש לו
 ולד א' אף דלא קיים פו"ר אקור, ולא כפרש"י שס
 ע"ש. וראיתי צב"י כי תקפ"ד כתב כן מקצרה דנפש"י,
 וצב"י השיג עליו מפרש"י אלו, אבל דעת רביו נראה
 כן. והנראה לבוסוף דרביו לטעמי חזיל צקי י"ח אות

א' יראה בנחמת ציבור * אמר רב יהודה אמר
 רב כל המרעיב עצמו בשני ריעבון ניצול ממתח
 משונה שנא' ברעב פוך ממות האי ברעב מרעב
 מיבעי ליה אלא בשכר שמרעיב עצמו בשני
 ריעבון ניצול ממתח משונה * אמר ריש לקיש
 אסור לאדם שישמש מיטתו בשני ריעבון שנא'
 וליוסף יולד שני בנים במרם תבוא שנת הרעב
 מכלל דבשני ריעבון לא שימש ולמאן דלית ליה
 בני שרי * דתני חסוכי בנים משמשי מיטותיהן
 בשני רעבון :

ברם צריך בזמן דאיכא בצורתא סחו למיעצר
 איניש פירי דנפשיה עד דסיימן לדמי
 ה' אי נמי שאר פירי כגוי רמוני וחרובי דלאו הוי
 דברייתא אינון כגון עי... א' וחסרא ומישחא מאי
 כיון דלא קא זבין ומזבין זמן נפשיה הוא דיתירין
 ליה ושאר פירי נמי כיון דלאו הוי דברייתא אינון
 אעיג דפא זבין ומזבין לא קא דחיה תרעא או דילמא
 כיון דבשני בצורת אינון לא דפא אתי לעיולי מארה
 בשערים

אינו אקור אלא דבר שיש צבן חיי נפש, והא דתניא
 אפי קב חרובין קמ"ל אפי חין צבס חיי נפש צבני
 השוצע וצירי מעשרות פ"ג ה"ח אי חרובין מאלל
 צבמה, ומזה הטעם אי צב"ש די ע"ו דמעשר חרובין
 דרבנן, ולשיטת הרמב"ם מעשר פירות מכ"כ ורק מ"ה
 דרבנן, מיהו היינו צבני השוצע, אבל צבני צלורת יש
 צבן משום חיי נפש, כדאי בתענית די כ"ד חנינא צני
 די לו צקב חרובין מע"ש לע"ש, וצבצת די ל"ג צבוצדא
 דרש"י וצנו דאיצרי לכו חרובא לחמוני, וצוקרל רצא
 פ"יג ופליה לרין יהודאי לחרובא עבדי תחובא. וכיצי
 צתמרי כדאי צת"כ והצחתי לעיל צאות הקודס דצבני
 צלורת חולקין לשוצעה וצתענית שס אי ח"ל חכוספא
 דתמרי קיימי דקא חודצן אמר ש"מ כפנא צעלמא, כרי
 דדרך לקבוע קעודה צש"צ על התמרים. וצבכדרכין
 די ל"ה א' וה"מ צרפתא ותמרי, וצכתובות ד"י צי תמרי
 מושבטן. וכן צמדש צראשית פי מ"צ אח כל
 חכלס רנ"ח אלו הכותבות, והיונו דאי צצרות די י"צ
 תמרי נמי מחן זייני, ומשי"כ אם צירך שלש צצרות ילא,
 וע"כ חין הפי כמשמעו וכהא דאי ריש פי כילד מצרכין
 משחא חין דל"כ מאי אריח תמרי הא כל מילי זייני
 [וצב"י המנהיג להאצן ירחי ראיתי שכתב צב"ל דהאובל
 תלניס וענבים ותמרים ומצרך עליהן די צצרות ילא,
 משום

מש"כ דמשי"ה היו רשאי צת"י צב"י משום שהיה נ"פ של צורת שהרי צבנה העצרה עבדה ארעה, עטרה הא, שהרי צב"י
 כתיב שפי הרעב חזק, ויעקב אמר ונחיה ולא נמות הכי דל"ח להשיג הנחמה צב"י, אבל מכ"מ האמת הוא מש"כ שלא היה אלא שני צורות
 מוקף רעבין מקצתם שבעים, אבל לא כשאר שני צורות שהנחמה ציורק ועשירים שבעים ועניים רעבים, אלא להפך שלא היה הנחמה כל
 עיקר, אבל גדל עשירי שדה וכדומה מאכלי צהמה ואנשים פחותים חוללים אוחס, אבל עשירי עם שלא הודגלו צב"י היו רעבין. והיינו דר"ק
 הכתוב ויה רעב בכל הארצות ובכל ארץ מלרים היה לחס, דזה היה חסר בכל הארצות משאיכ שאר מאכלים, אבל צמלרים אחר שאלו הלחם,
 לא היה כלל מה לאכול כי לא היה אפי מאכלי צהמה ולאנשים פחותים מה לאכול, וזהו רעב של כליה ר"ל, וצב"י אורי ע"הה הראיתי לדעת
 כי צבני חלומות של ערעה היה מרומן ההבדל צין חיי וצין מלרים עלמא.

בראשית רבה פרשת לא פיטן ז

קצו

ש"ס ספוקים

א"ה תתתי"ח

ברית-אל ללקיים הפירות. שהוא הפך הסבוע וכן לעטון הגבורי
 סוף מהסגורגך לקיים ברית י' כפ"י הפירות ומה שהקדים
 זר הכרית לבחול ה' התיב ים לומר דעיקר קיום הפירות הולך
 לזמן דמקמי ביאת התיב שמה שנים הולך לאסוף כמה מיני
 מזון לכל ה' ה' דלי לאחר ביאתו
 לתיב לא היה אלל ל' כ' חדש ח' ג'
 מפני שלא היה יכול לייבנס לתיב
 עד שיוכסע בקיום הפירות כתב
 והקמתי את בריתי אתך וכתב
 כלום עכשו שהוכחת שוכל לבא
 שלא ירקבו ולא עת אלל
 שלא יתפשו ולא עוד

אלל שלא יכחשו כמחיס שמינו
 בסדר תעניות *

ברית היה גירך מפני

הגבורי שהיו רנטים
 לייבנס כתיב והיוקו וכן
 בארית ז' מנע' ופי' רגליו
 מתערטלו' נר' מתפלטות
 פולידאש כלעו ורש' שר' נכות
 מחומיות המיס וכרית נה הוא
 שוכל לייבנס לתיב ולא יכור
 רגליו כמו הגבורים י' ד' ו' ח' א'

נתן שהיו כ' כ' גבורים ש' לתן רגלו על
 החלון ומלמלה בחלוני רקיע שבקער לירידת מי'
 צפ' חלק שהיו מחפין המים בין שיכחו ומלמלה ועכ'
 כשהיו באים לייבנס לתיב ה' השחית רגליו מתערטלות י' ה' ה'
 הרפאים יחוללו והגבורי דור המבול לחיקרו רפאים כלעו' פ' כו'
 וה' פ' הרפאים אחזתם חיל בענין מי המבול ושוכניהם דהיו נח
 והנולדים כתיב ששוכנים על המים ובעבורם היו רגלי'
 מתחוללים שלא יעו בהם י' ה' ה' ש' ארית דלעיל מיניה
 זכר נח מי הוא נקי אבד באש' ראיתי חורשי און מנשמת איה אשהד
 ותשתע דכדור המבול מידי דכח שהיה נקי מלט ודורו נאבד
 משמתה ומה ענין ש' אמת ארית התם אלל שהיו רנטים לייבנס
 לתיב ווארטיב כגד נח ונמעו שיכיהם :

גג' היית גיר' הרא'ס ברית היתה לו ואלמלא אמתה ברית

שהיתה אמת לא היה יכול לייבנס לתיב ה' ה' והקמתי
 את בריתי אתך אמתית משתבא א התיב ופירש כאן אמר והקמתי
 את בריתי אתך ואו' תוכל לבזח אל התיב ולולי זה לא תוכל ואי זו
 זו ברית הפירות שלא ירקבו וברית עגמו שלא ירגובו וק' א' כ' מאר
 אש' ר' ח' לחדש דהינו דאמר לעיל ברית היה גירך ועוד מאי משתבא
 אל התיב דמשמע דמפרש דקיום הכרית הוא אחר שיפא
 לתיב ולא יגדק זה על וכתב אל התיב דמשמע שברית קודם
 שביאה או בשעתה אבל לפי גרסתנו דגר' אמתית לכשכנס אל
 התיב יש לומר דלעיל אמר שהברית היה נגד הגבורים על מה
 שביה אחר שיכנס לתיב שירנו להשחיתם ולהיקו כשיראו מי
 המבול וירדים מפני קבלתם ומ' והקמתי את בריתי וכתב הינו
 שבצטחון קיום בריתי שאקיי' אחר כך תבוא אל התיב אבל ר' ח'
 קאמ' שקיים הכרית הוא בעת ביאתו שלולי ה' ה' לא היו מנחיים
 אך מ' נגד היית מה ענינו לכאן ושמה ה' ה' אף שהיית נגד
 לעשות התיב מה כע' לך לייבנס בה אס לא בריתי אתך וקרוי
 בעיני דנפן גרסינן שיהיה גנוף לפני בני דורו ולולי ה' ה' שהיה לו ;
 נאמר' לו פריה ובר' מפני שהעול' בנער וכדמשמ' פ' ק' דמשני'
 בשום המטה בשני רעבוין ובתנחומ' אמר שלא יהא הק' בה עוסק
 בפריה ובריה והוא בונה ווע' ג' דאמר התם חסוכי בני משמשים
 מטומיהם בשני רעבוין וכני נח חסוכי בניס הו' א' הכא דכל העו'
 בנער ועוד דהוי נפך מיתה אסר אפי' לחסוכי בניס א' כ' כחן דגדול
 שבהם לא היה בן ק' ואו' היה דרכם להוליד למתים וס' שכה אכפי
 חשיבי קטנים שאין להקפיד כשאכנס מולידים ; ב' י' ש' אל
 התיב לו אף ג' לב דאיסורו בתיבה מטעמי דאמרו ומחילא משמע
 דשוכע עבר המבול והכרו להתר בהדיא דכל דבר שכונין כר' כ'
 מנין אחר להתיב כדא' כ' כ' דתיב אש' כ' שכל טעם הגזרה
 וילפי' לה מהגורגך לומר שוכו לכס לאלהים אע"ג דטעם א' תשנו
 א' אשה משום נשן תורה וע' ג' דהכא ע' כ' אחר כך היו מותרים
 להחיות זרע נתקיינו היה אש' אחר זמן ולא מיד יוהא דלינטי' ר' ד'
 יהיה דשנו לכס לאלהים ולא נילף מנח משום דאין למדן

דבר מקודם מתן תורה כדלקמן פ' ק' *
 לא מן התיב ומ' ש' אחר כך פרו דוכא ועוד ואלת פרו
 ורבו אל' לכר' והכל' לזו או להקיס שמינו עוסק כפרי
 ורביה לשופך דמים . ווע' ג' דמכלל הכרחה שמעינן . רשות הולך

להרשותו משילא מהתיב שהכר' *
 לא נאמר עד שהקריב קרבן א' ק'
 דלי ואלת . פרו ורבו לזווי אמת' *
 כטר ליה עד הקרבן ופי' מ' *
 כפ' לך סימן . ד' מהכחמים . שלא
 כסדרן ניחא ;

הה' ה' לא מן התיב אמת
 ואשתך ק' א' ג' מאי
 וילא . נח וזינו ואשתו ונשי בניו
 והר' אס תירך דאין לא מענמ'
 ואורחא דוילת' נקט האנשי' לכד
 דאגמס לכד ולי נר' דמשמ' דאף
 שהיתרו לא נוקפו להיתר עד
 שגמישכו כחן ועבר זמן מה
 לכ' אס שדק' ביחיתם היו אנשי'
 לכד ונשים לכד ;

כה"ב

בחסר מייתי סמך
 למ' דנח נאסר
 כשמיש סמן הדין בהס' וככפן
 דכלהו חד טעמו דבלתיב ומשום דאין זה מל' גס אינו מפורש
 פ' כ' מייתי מיוסף ; א' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' R'
 עלי געירים שזה הפך הראוי כי בחסר . וככפן יש לחדס להנטער
 מוללת ולפרוש מהתענוג אשפי' שלא ייהלו וכן ;

א' א' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' R'
 ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' R'
 ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' R'
 ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' R'
 ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' R'
 ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' R'
 ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' R'
 ר' ר' ר' ר' R'
 ר' ר' ר' R'
 ר' ר' R'
 ר' R'
 ר' R'

כה"ב

וליוסף יולד שני בניס . כלומר מהכא ילפי' דאין לשמש
 בשני רעבוין מדכת' בטרם תכא ש' כלר' אבל א' ח' ל'
 שמש דאל' כ' מאי נקפח מיכה שנוולדו לו ווע' ג' דקרא בלידה מידי
 וכבר היה אפשר שיוולד לו בזמן הרעב ממה שמעם מקודם אפשר
 שילדה אשתו סמוך לשנת הרעב ולכל' ל' יכול לשמש לשתל א' ח' כ'
 ומ' למדכו שבשני הרעב לא שמש ומה שילחק שמש מטתו בשני
 רעבוין דכתיב והנה יחנק מזלח את רבקה ופרש' כו' תירך הר' א' ח'
 משום דבאמתו מקום לא היה רעב ומ' שה' התיב אלימלך לבניו לישא
 גמים במקום שהלך שלא היה שם רעב אבל יוסף בתקומו ג' כ' היה
 רעב . כי מ' וכל ארץ ונזרים היה לחם הינו באורות יוסף ווע' ג'
 דבכל ארץ . מ' ל' לא משמע הכי ל' דהינו בתחלה הרעב ועוד
 מעט ומ' רעב כל ארץ מ' ל' ל' ל' א' א' ל' ל' א' ל' ל' א' ל' ל' א'
 בניס הו' . ומה ששמש לוי מטתו בשני רעבוין . שהי' יוכד נולדה
 בינן החומות כשכחו למ' ל' וכתב היו שכתם הרעב תירך הר' א' ח'
 דכיון דכל ללא היתה לו בת לא קיים פריה ורביה ה' ל' כחשוכי בניס
 וק' דיוסף כמי' לא ה' ל' בת שהרי הוא וכוכו היו מכלל הע' כפש לא
 נמנית בתו ואולי אמר שה' ל' בת ומתה כשירד למ' ל' . והשו'
 חירו דל' כע' לא אסיר אלל לטוב עגמו בחסידות יוסף לא
 שימש ואחרים שמשו וליש' ד' פ' דתעניות דאמר אסור לשמש
 אלל משום הכי . וה' ר' ז' ל' תירך דאיסור משמשים בימי רעבוין . אינו
 שה' ע' כפש ויוסף כמי' יודעים היו בו שהיה שרוי בריוח אבל יוסף
 היה סבור שה' שריוין כנער וק' מהיכן ידעו שיוסף בריוח וכס'
 רבי אלחנן מ' למתיב כתיב וזה אלל שכתב שבשכיל יוסף אין חשש
 שלא אסר משום יחיד . ובמנחת יאודה תירך שאלח שידעו יוסף
 שהיה מושל נתעכבו לכוח ביומי עבוד ואין לשון הכתוב משמע כן
 וגם יקשה מדברי רז' ל' על זה ומ' ש' כ' כ' כ' כ' כ' כ' כ' כ' כ'
 אפשר כפ' ל' ס' ח' כ' . ולי אין לומר ל' ל' ל' ל' ל' ל' ל' ל' ל'
 איסורין והנפורשי' בעבור לא נתחייבו בהם קודם מתן תורה והרונה
 לקיים מהם היה מקיים והרי יעקב נאש שתי אחיות והשכטים
 נישאו לאחיותיהם לדעת קצת מ' ל' . אך קשה היכי ילפינן
 מיוסף דהא אין למדן מקודם מתן תורה כדלקמן פ' ק' ושמה
 מילתא דמסתברא כי הא דסברא להנטער עם הגבור וילפינן
 אפילו